

LUONNOS

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄSIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan tartuntatautilakia muutettavaksi väliaikaisesti.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostavasta altistuneiden tunnistusjärjestelmästä.

Tartuntatautilaissa säädettäisiin tilapäisesti Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäväksi mobiiliteknologiaan perustuvan altistuneiden tunnistusjärjestelmän tarjoaminen koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämisen ja katkaisun tehostamiseksi. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä koostuisi mobiilisovelluksesta ja taustajärjestelmästä. Mobiilisovelluksen käyttäminen olisi väestölle maksutonta ja vapaaehtoista.

Laissa säädettäisiin myös Kansaneläkelaitoksen tehtävästä altistuneiden tunnistusjärjestelmän ylläpidosta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lukuun. Niin ikään säädettäisiin altistuneiden tunnistusjärjestelmän käytön yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä ja niiden suojasta sekä altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuuden arvioinnista.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 10.8.2020 ja olemaan voimassa 31.3.2021 saakka.

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Kiinassa käynnistyi vuoden 2020 alussa uuden koronaviruksen aiheuttama covid-19-epidemia (covid-19 jäljempänä koronavirus). Tauti levisi nopeasti Kiinan ulkopuolelle lähes kaikkiin maailman maihin. Maailman terveysjärjestö WHO julisti koronavirusepidemian pandemiaksi 11.3.2020. Suomessa on pandemian vuoksi voimassa poikkeusolot. Valtioneuvosto teki asiaa koskevan päätöksen 16.3.2020 ja se on voimassa toistaiseksi.

Koronavirusepidemian vuoksi Suomessa on näin ollen otettu käyttöön useita kansalaisten perusoikeuksia rajoittavia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ollut turvata väestön terveys sekä terveydenhuollon toimintakyky. Vaikka hallitus on päättänyt useista toimenpiteistä, joiden tavoitteena on ehkäistä rajoittamistoimista aiheutuvia haittoja, rajoituksilla on kuitenkin ollut myös haitallisia sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia.

Valtioneuvoston 6.5.2020 päättämässä periaatepäätöksessä suunnitelmasta koronakriisin hallinnan hybridistrategiaksi on todettu, että asetetuilla rajoitustoimilla ja annetuilla suosituksilla on onnistuttu hillitsemään epidemian etenemistä ja suojaamaan riskiryhmiä. Tämän vuoksi Suomessa on mahdollista siirtyä asteittain epidemian hillinnän seuraavaan vaiheeseen. Hybridistrategiassa laajamittaisista rajoitustoimista siirrytään hallitusti aiempaa kohdennetumpiin toimenpiteisiin ja tartuntatautilain, valmiuslain ja mahdollisten muiden säädösten mukaiseen tehostettuun epidemian hallintaan erityisesti testaa, jäljitä, eristä ja hoida -periaatteen mukaisesti. Tavoitteena on, että hybridistrategian avulla

epidemiaa onnistutaan tehokkaasti hillitsemään mahdollisimman vähän ihmisiä, yrityksiä, yhteiskuntaa ja perusoikeuksien toteutumista haittaavasti.

Epidemian hallinnan hybridistrategia perustuu jatkuvaan seurantaan ja kertyvän kotimaisen ja kansainvälisen tutkimustiedon hyödyntämiseen.

Yksittäisten rajoitustoimien purkamista voidaan tukea muun muassa suosituksilla. Hybridistrategiassa nojaututaan rajoitustoimien hallinnan ja asteittaisen purkamisen ohella testaa, jäljitä, eristä ja hoida -periaatteen toteuttamiseen. Laajalla testauksella, tartuntaketjujen jäljittämällä, sairastuneiden eristämällä ja altistuneiden karanteenilla voidaan osaltaan, mutta ei yksinomaan, estää taudin etenemistä. Testaa, jäljitä, eristä ja hoida -mallin toimintaa voidaan tehostaa vapaaehtoisuuteen perustuvalla ja tietosuojaa kunnioittavalla mobiilisovelluksella.

Epidemian hallinnan hybridistrategian noudattamista on tarpeellista jatkaa niin kauan, kunnes epidemia on saatu globaalilla tasolla hallintaan. Hybridistrategiaa koskevassa päätöksenteossa on sovitettu yhteen epidemianhallinnan epidemiologiset, oikeudelliset ja muut yhteiskunnalliset näkökohdat mahdollisimman kestäväällä tavalla. Hallitus harkitsee yksittäisten toimien toteutusta ja ajoitusta uuden tiedon valossa sekä osana poliittista kokonaisuusharkintaa.

Vaikka koronavirusepidemian kasvu on Suomessa pysähtynyt, se ei tarkoita vakavan vaaran poistumista. Tämä tilannekuva kuitenkin mahdollistaa rajoitustoimien asteittaisen purkamisen ja vaihtoehtoisten rajoitus- ja muiden toimien tekemisen yhteiskunnallisten haittojen vähentämiseksi. Kulloinkin käytettävät toimet valitaan kokonaisuusharkinnan perusteella siten, että epidemian hallinnassa saavutettava hyöty on mahdollisimman suuri suhteessa toimenpiteen aiheuttamiin sosiaalisiin ja taloudellisiin haittavaikutuksiin.

On välttämätöntä huolehtia tartunnan saaneiden tartuntaketjujen jäljittämisestä, tartunnan saaneiden eristämisestä ja mahdollisesti altistuneiden karanteeniin asettamisesta, mihin altistuneiden tunnistusjärjestelmä tuo osaltaan apuja. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti altistuneiden tunnistusjärjestelmä käyttöönottoa kiirehditään, ja tavoitteena tulee olla sen käyttöönotto kesän aikana.

Myös EU-komissio on 8.4.2020 antanut suosituksen mobiiliteknologian käytöstä koronaviruskriisissä, ja toteaa, että tartuntaketjujen jäljittämiseen tarkoitettulla mobiilisovelluksella on oletettavasti saavutettavissa hyötyjä kriisin hallinnassa. Suosituksessaan EU-komissio tuo muun muassa esiin, että sovellusten toteuttamisessa on noudatettava perusoikeuksia ja että sovellusten käytön tulisi olla rajoitettu ajallisesti nykyisen kriisin keston.

1.2 Valmistelu

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut 14.5.2020 koronavirusepidemiaan liittyvän kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönottoa valmistelevan hankkeen ja sille ohjausryhmän sekä työryhmän valmistelemaan hallituksen esityksen lainsäädännön muuttamisesta sekä työryhmän koordinoimaan kansallisia näkemyksiä Euroopan komission 8.4.2020 antamaa suositusta koskevassa kansainvälisessä ja kansallisessa yhteistyössä. Asettamispäätöksen mukainen toimikausi päättyy 31.12.2020, mutta lainsäädännön muutoksia valmistelevan työryhmän tehtävänä on ollut laatia jäljityssovellusta koskeva hallituksen esitys mahdollisimman pikaisella aikataululla.

Esitys on valmisteltu edellä mainitussa hallituksen esitystä valmistelevassa työryhmässä, jossa olivat edustettuina sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työryhmä on työn kuluessa kuullut asiantuntijoita Kansaneläkelaitoksesta sekä Espoon kaupungilta. Valmistelun aikana on lisäksi kuultu tietosuoja-valtuutettua.

Esitystä on käsitelty myös hankkeen ohjausryhmässä, jossa olivat edellä mainittujen ministeriöiden lisäksi edustettuina Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Vaasan sairaanhoitopiiri, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, Helsingin kaupunki sekä Suomen Kuntaliitto.

Esityksen kiireellisyyden vuoksi on ollut tarpeen poiketa kuulemista säädösvalmistelussa koskevista ohjeista. Esityksestä on kuultu kaksivaiheisesti seuraavasti.

Hallituksen esitys perustuu sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemaan etenemisesitykseen lähi-kontaktien jäljityssovelluksen käyttöönottoon koronavirusepidemian hallinnan tueksi. Hallitus käsiteli etenemissuunnitelman 22.4.2020, minkä jälkeen valmistelumateriaali annettiin lausuttavaksi. Lausuntopyyntö julkaistiin 28.4.2020 ja vastausaikaa oli 5.5.2020 asti. Vastauksia saatiin 63 kappaletta. Vastaajista suurin ryhmä oli valtionhallinnon virastojen ja laitosten edustajia (21 vastaajaa). Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta vastauksia saatiin 12 kappaletta. Lisäksi lausuntopyyntö kiinnosti laajasti mm. yliopistoja, yrityksiä ja yksittäisiä henkilöitä. Lausunnoista laadittiin yhteenveto, joka on saatavilla osoitteessa <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM053:00/2020>.

Hallituksen esityksestä on kuultu....

Esitys on käsitelty kuntatalouden ja –hallinnon neuvottelukunnassa 29.5.2019.

2 Nykytila ja sen arviointi

Koronavirusepidemian leviyttä pandemiaksi hallitus otti maaliskuussa nopeasti käyttöön suosituksiin, normaaliolojen lainsäädäntöön ja valmiuslainsäädäntöön perustuvan rajoitustoimien kokonaisuuden. Jäljitystyön tehokkuudella on vaikutusta siihen, missä määrin muita keinoja on käytettävä epidemian leviämisen estämiseksi.

Koronavirusepidemiatilanteessa on toimitettu tartuntatautilain (1227/2016) mukaan. Tartuntatautilain mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ohjaa ja tukee tartunnan jäljitystä ja epidemioiden selvittämistä kunnissa ja sairaanhoitopiireissä sekä toteuttaa epidemiaselvityksiä. Toimintamallin keskeinen tehtävä on tukea kuntien ja sairaanhoitopiirien jäljittämistyötä sekä samalla mahdollistaa osaavien resurssien tarjoaminen kuntien ja sairaanhoitopiirien jäljitystyöhön, sekä kuntien että yksityisten toimijoiden puolelta.

Tartuntatautiin leviämistä pyritään estämään ja rajoittamaan varhaisella toteamisella, altistuneiden ja tartunnan saaneiden jäljittämisen avulla sekä erilaisilla yksilöön kohdistuvilla rajoittamistoimilla, joita ovat sairastuneiden eristäminen ja altistuneiden karanteeni.

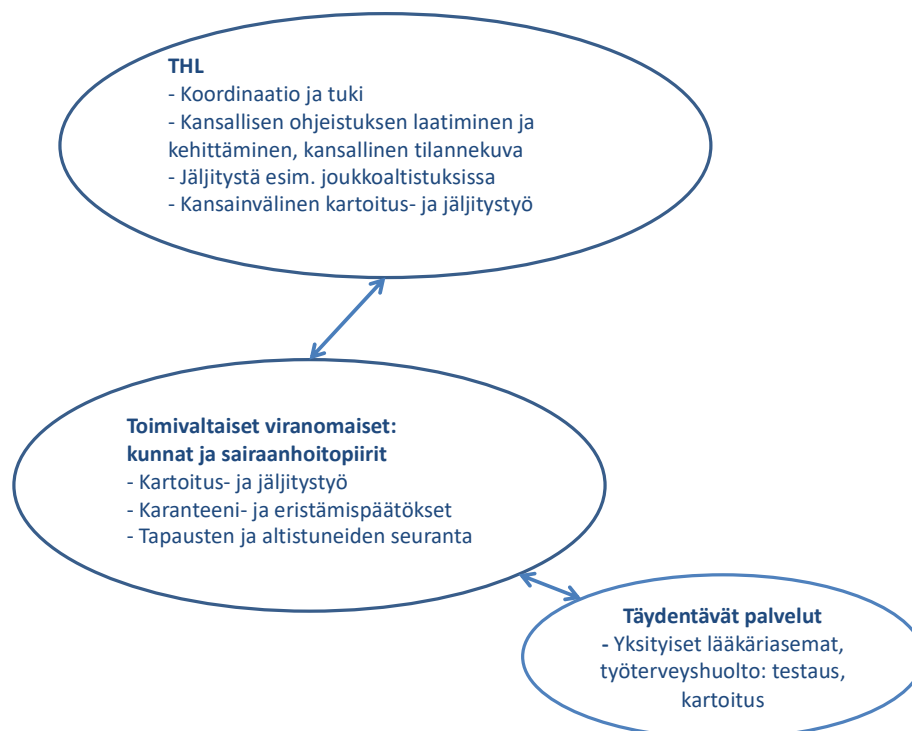
Tartuntatautilain tarkoituksena on ehkäistä tartuntatauteja ja niiden leviämistä sekä niistä ihmiselle ja yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja. Lakia sovelletaan tartuntatautiin torjuntatyön järjestämiseen ja to-

teuttamiseen sekä sen suunnitteluun, ohjaukseen, seurantaan ja valvontaan. Laissa tarkoitettujen valtion viranomaisten ja asiantuntijalaitosten sekä kuntien ja kuntayhtymien on järjestelmällisesti torjuttava tartuntatauteja sekä varauduttava terveydenhuollon häiriötilanteisiin. Niiden on ryhdyttävä välittömiin toimiin saatuaan tiedon torjuntatoimia edellyttävän tartuntataudin esiintymisestä tai sellaisen vaarasta toimialueellaan. Tartuntatautiin torjunnan yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Ministeriö vastaa valtakunnallisesta terveydenhuollon häiriötilanteisiin tai niiden uhkaan varautumisesta ja näiden tilanteiden johtamisesta.

Tartuntatautilaissa säädetään THL:n tehtävistä tartuntatautiin torjunnassa. THL on tartuntatautiin torjunnan kansallinen asiantuntijalaitos. Laissa säädetään myös muiden viranomaisten tehtävistä ja velvollisuuksista tartuntatautiin torjumisessa.

Tartuntatautilaissa säädetään myös tartuntojen jäljityksestä sekä henkilötietojen käsittelystä osana tätä työtä. Kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri selvittää paikallisia epidemioita ja tekee tartunnan jäljitystä. Sairaanhoidopiiriin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri ohjaa sairaanhoidopiiriin kuntayhtymän alueella epidemioiden selvitystä ja tartunnan jäljittämistä sekä toteuttaa laajalle levinneen epidemian selvittämistä yhteistyössä kuntien kanssa. Alla oleva kuvassa 1 on tiivistetty jäljitystyön nykytilanne ja toimijat.

Nykytilanne: THL ja toimivaltaiset viranomaiset tekevät tartuntatautiin roolien mukaisesti jäljitystyötä Suomessa valtakunnallisesti ja alueitasolla

Kuva 1

Jos epidemia on levinnyt usean sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alueelle, tauti on erityisen vakava tai epidemiaselvitys on muutoin valtakunnallisesti tärkeä, THL laitos ohjaa ja tukee tartunnan jäljitystä ja epidemioiden selvittämistä kunnissa ja sairaanhoitopiirien kuntayhtymien alueella sekä toteuttaa epidemiaselvityksiä. THL selvittää epidemioita ja vastaa kansainvälistä yhteistyötä edellyttävästä epidemian selvityksestä ja tartunnan jäljityksestä.

Tartunnan saaneen henkilön kontaktit kartoitetaan haastattelemalla. Kontaktien kartoituksen tavoitteena on tunnistaa tartunnalle altistuneet henkilöt mahdollisimman varhain, jotta taudin leviämistä voitaisiin estää tehokkaasti. Alueen epidemiologisesta tilanteesta ja voimavaroista riippuen kontaktit tunnistetaan, listataan ja luokitellaan lähikontakteihin ja muihin kontakteihin. Lähikontakteilla tartuntariski on suurempi kuin muilla kontakteilla.

Altistuneista selvitetään pääsääntöisesti nimi ja puhelinnumero. Lähikontakteihin otetaan yhteyttä puhelimitse ja heille kerrotaan mahdollisesta tartunnasta sekä hoitoon hakeutumisesta sekä kysytään mahdollisia oireita ja pyritään varmistamaan altistustilanne.

Lähikontakteja neuvotaan välttämään sosiaalisia kontakteja ja matkustamista sekä seuraamaan oireiden kehittymistä 14 vrk ajan viimeisen altistumisen jälkeen. Perhealtistuksissa karanteenin pituus on 21 vuorokautta (3 viikkoa) alkaen tapauksen oireiden alusta tai oireettoman kohdalla näyteenotto-päivästä. Jos muut kontaktit ovat tavoitettavissa, heitä informoidaan mahdollisesta altistumisesta ja hoitoon hakeutumisesta. Tätä ei kuitenkaan tehdä, jos koronavirustautiin sairastunut henkilö on ollut oireeton.

Kunnan tai sairaanhoitopiirin tartuntataudeista vastaava lääkäri voi tartuntatautilain perusteella määrätä lähikontaktin karanteeniin, jos tämän terveydentilan aktiivinen seuranta ei onnistu luotettavasti muilla toimenpiteillä. Karanteeniin määrättyä henkilöä, joka joutuu olemaan pois työstä, tulee informoida, että tällä on oikeus saada tartuntatautilain mukaista tartuntatautipäivärahaa korvaamaan ansiomenetystä.

Lisäksi terveydenhuollon toimintayksiköissä tulee olla tieto kaikista työntekijöistä, jotka ovat hoitaneet koronavirustautiin sairastunutta potilasta tai käsitelleet koronavirusnäytteitä.

Kuntien ja sairaanhoitopiirien välinen työnjako vaihtelee alueittain ja tapauskohtaisesti mm. todetusta tapauksesta ja altistustenluonteesta riippuen. THL tukee alueellisia toimijoita joukkoaltistusten tartunnan jäljityksissä sekä hoitaa jäljitystyön rajat ylittävissä ja esimerkiksi lennoilla tapahtuneissa altistuksissa. Mahdolliset karanteenipäätökset tekevät kotimaassa myös näissä tapauksissa toimintavaltaiset viranomaiset eli kuntien ja sairaanhoitopiirien tartuntataudeista vastaavat lääkärit.

Kansainvälisesti THL tekee yhteistyötä muiden maiden terveysviranomaisten kanssa, jos altistuneiden tai varmistettujen tapausten joukossa on muiden maiden kansalaisia, tartunta on saatu ulkomailta tai altistustilanne on rajat ylittävissä liikennevälineessä. Varhaisvaroitusjärjestelmä Early Warning and Response System (EWRS), yhdistää Euroopan komission, Euroopan tautien ehkäisy- ja valvontakeskus ECDC:n sekä EU:n ja ETA-maiden kansanterveysviranomaiset, jotka vastaavat kansallisella tasolla ilmoituksista ja määrittelemällä kansanterveyden suojelemiseksi tarvittavat toimenpiteet. EWRS:n kautta voidaan suojatusti lähettää myös henkilötietoa sisältävää materiaalia henkilön kansalliselle terveysviranomaiselle.

WHO:n Kansainvälisen terveystieteiden sääntö (International Health Regulations, IHR) kokoaa kaikkien allekirjoittaneiden maiden yhteishenkilöiden yhteystiedot, joiden kanssa tehdään myös yhteistyötä rajat ylittävissä jäljitystapauksissa.

3 Tavoitteet

Valtioneuvosto päivitti koronavirusstrategiaa 22.4.2020 kuultuaan asiantuntijoiden arviot tilanteesta. Koska epidemian etenemisen hillitsemisessä on Suomessa onnistuttu toistaiseksi hyvin, on Suomessa mahdollista siirtyä asteittain epidemian hillinnän seuraavaan vaiheeseen. Siinä laajamittaisista rajoitustoimista siirrytään hallitusti aiempaa kohdennetumpiin toimenpiteisiin ja tartuntatautilain, valmiuslain ja mahdollisten muiden säädösten mukaiseen tehostettuun epidemian hallintaan. Tavoitteena on, että hybridistrategian avulla epidemiaa onnistutaan tehokkaasti hillitsemään mahdollisimman vähän ihmisiä, yrityksiä, yhteiskuntaa ja perusoikeuksien toteutumista haittaavasti.

Hybridistrategiassa¹ nojaututaan rajoitustoimien hallinnan ja asteittaisen purkamisen ohella testaa, jäljitä, eristä ja hoida -periaatteen toteuttamiseen. Hybridistrategian mukaan laajalla testauksella, tartuntaketjujen jäljittämällä, sairastuneiden eristämällä ja altistuneiden karanteenilla voidaan osallistua, mutta ei yksinomaan, estää taudin etenemistä. Testaa, jäljitä, eristä ja hoida -mallin toimintaa voidaan tehostaa vapaaehtoisuuteen perustuvalla ja tietosuoja kunnioittavalla mobiilisovelluksella.

Koronavirustaudin leviämisen hidastamiseksi on tarpeellista tukea terveydenhuollon toimintaa ja koronavirus-epidemian aiheuttamien tartuntojen jäljitystä tarjoamalla väestön käyttöön mobiilisovellus, joka tehostaisi tartuntaketjujen jäljittämistä ja niiden katkaisemista. Mobiilisovelluksen käyttö olisi täysin vapaaehtoista. Tavoitteena on, että mobiilisovelluksen avulla henkilö voi itse osallistua ja vaikuttaa koronavirustaudin yleiseen hallintaan. Henkilöllä olisi mahdollisuus seurata oireitaan aktiivisesti, saada lisätietoa ja ohjeita sekä täten myös ryhtyä mahdollista tartunnan leviämistä estäviin toimiin. Henkilö voisi välittää sovelluksesta saamansa tiedon mahdollisesta altistumisestaan terveydenhuoltoon ja saada nopeasti tietoa siitä, miten hänen tulisi toimia.

Esityksen tavoitteena on hillitä koronavirustaudin leviämistä sekä tukea tartuntaketjujen jäljittämistä ottamalla käyttöön koronavirus-epidemian tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisemista tehostava altistuneiden tunnistusjärjestelmä. Ehdotettu mobiiliteknologiaan perustuva altistuneiden tunnistusjärjestelmä tukisi valtioneuvoston määrittämää koronavirus-testausstrategiaa: testaa, jäljitä, eristä ja hoida. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä tuottaisi hyötyä tukemalla terveydenhuollossa tehtävää virukselle altistuneiden jäljittämistyötä. Altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla altistuneista myös ne, joita viruksen kantaja ei tunne tai muista tavanneensa, saisivat tiedon altistumisestaan ja heidät voitaisiin tavoittaa nopeammin ja tehokkaammin, jos henkilö päättää jakaa tiedon altistumisestaan terveydenhuollon toimijoille.

Nykytilanteessa altistuneiden jäljittäminen perustuu tartuntatautilakiin, jonka 22 §:n mukaan tartunnan saaneen tai sairastuneeksi perustellusti epäillyn henkilön on ilmoitettava asiaa selvittävälle lääkärille niiden henkilöiden nimet, jotka ovat voineet olla tartunnan lähteenä tai saada tartunnan. Mobiilisovelluksen käyttö olisi kuitenkin vapaaehtoista, eikä sen käyttäjällä olisi tartuntatautilain 22 §:n mukaista velvollisuutta ilmoittaa sovelluksen avulla saamia tietoja.

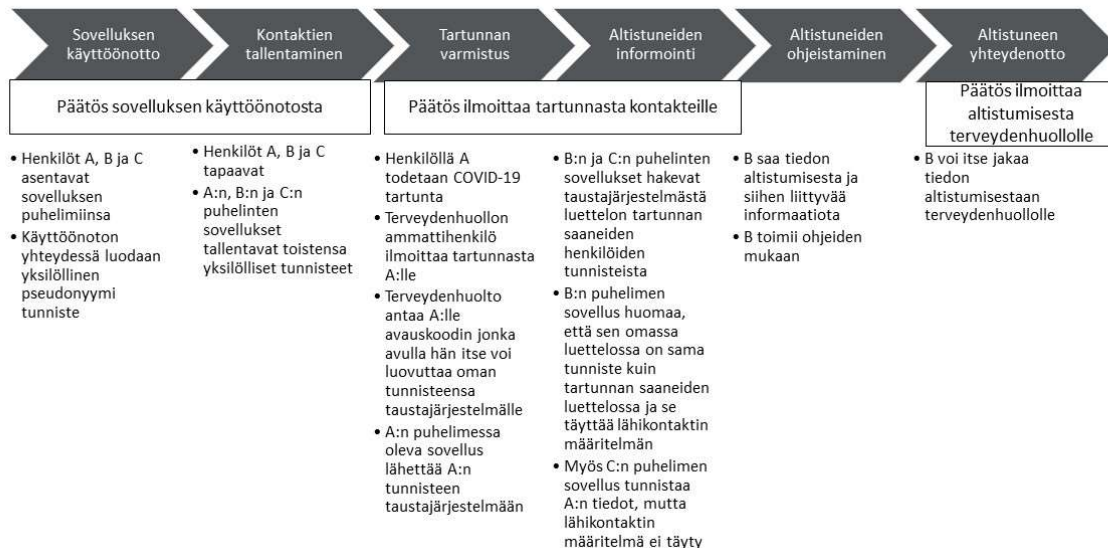
¹ http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162214/VN_2020_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Altistuneiden tunnistusjärjestelmä asianmukainen pilotointi kentällä on keskeistä siitä saatavien hyötyjen arvioimiseksi. Altistuneiden tunnistusjärjestelmän tuomaan lisähyötyyn vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa se, kuinka moni ottaa mobiilisovelluksen käyttöön (kattavuus väestössä) ja kuinka aktiivisesti he pitävät Bluetooth-yhteyttä päällä, ihmisten motivaatio sovelluksen käyttöön pitkällä aikavälillä, kuinka moni käyttäjä jakaa altistumistiedon terveydenhuoltoon ja miten usein terveysviranomaisiin joutuu tekemään päällekkäistä työtä, kun jäljityksessä otettaisiin osassa tapauksia samaan henkilöön yhteyttä sekä tartunnan saaneen haastatteluun perustuen että altistuneiden tunnistusjärjestelmästä saadun altistumistiedon kautta (sovelluksen tuottama tieto vs. perinteinen tiedonkeruu). Terveysviranomaisen kannalta ehdotetun altistuneiden tunnistusjärjestelmän tuottama lisähyöty riippuu vahvasti lisäksi siitä, miten usein henkilö ilmoittaisi altistumisestaan terveydenhuoltoon.

Oikein toimiessaan altistuneiden tunnistusjärjestelmä olisi osa laajempaa koronavirustaudille altistumisten seurannan ja tartuntojen jäljittämisen kokonaisuutta. Ehdotettu altistuneiden tunnistusjärjestelmä yksin ei riitä ratkaisemaan jäljittämisen ja tartuntaketjujen katkaisemisen tarpeita. Se ei korvaisi tai automatisoisi nykyistä terveydenhuollon toimintayksikössä tehtävää jäljittämistyötä, jossa altistuneisiin otetaan yhteyttä, mutta sen avulla voidaan saada kattavammin tietoa altistuneista. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä voisi nopeuttaa altistuneiden tavoittamista sekä niiden henkilöiden, joilla on oireita, ohjaamista testeihin ja hoitoon. Mobiilisovellukseen olisi mahdollista liittää lisäksi luotettavan terveysinformaation ja ohjeiden jakamiseen liittyviä toimintoja, jolloin sovelluksen käyttöönottoon liittyisi myös informaatio-ohjauksen tehostumiseen liittyviä hyötyjä.

3.1 Yleiskuvaus altistuneiden tunnistusjärjestelmästä

Altistuneiden tavoittaminen altistuneiden tunnistusjärjestelmällä toteutettaisiin mobiililaitteiden Bluetooth-teknologiaa hyödyntämällä siten, että laitteeseen tallentuu tiedot henkilöiden kohtaamisista. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä perustuu henkilöiden vapaaehtoisesti käyttöön ottamiin mobiilisovelluksiin ja terveysviranomaisten hallinnoimaan taustajärjestelmään. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä tallentaa yksilöllisiä pseudonymisoituja tunnisteita, jolloin yksittäiset, lähikontaktissa olleet henkilöt eivät ole niistä suoraan tunnistettavissa. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä ei tallenna paikkatietoa. Alla oleva kuva 2 tiivistää altistuneiden tunnistusjärjestelmän toimintaperiaatteen.

Kuva 2. Altistuneiden tunnistusjärjestelmän toimintaperiaate

Kun mobiilisovelluksen käyttöön ottaneet henkilöt kohtaavat, mobiilisovellukset tallentavat toistensa vahvasti salatut kontaktitiedot hajautetusti käyttäjien mobiililaitteisiin. Tallennettavat kontaktitiedot ovat yksilöllisiä pseudonymisoituja tunnisteita, kontaktin ajankohta, kesto ja Bluetooth-signaalin vahvuus. Yksittäiset henkilöt eivät ole kontaktitiedoista suoraan tunnistettavissa, eikä henkilöille itselleen esitetä mobiilisovelluksen tallentamia kontaktitietoja. Jos sovelluksen käyttöönotaneella henkilöllä vahvistetaan koronavirustartunta, hän saa terveydenhuollolta avauskoodin, jonka avulla hän voi välittää oman pseudotunnisteensa taustajärjestelmään. Avauskoodi voi sisältää tiedon siitä, mistä ajankohdasta lähtien henkilö on voinut levittää tartuntaa. Jos henkilö syöttää saamansa avauskoodin mobiilisovellukseen, pseudotunnisteet lähetetään mobiilisovelluksesta viranomaisen ylläpitämään taustajärjestelmään. Taustajärjestelmä tallentaa tartunnan saaneen henkilön pseudotunnisteet ja ylläpitää listaa kaikkien tartunnan saaneiden henkilöiden pseudotunnisteista. Kun muiden henkilöiden mobiilisovellukset ottavat yhteyttä taustajärjestelmään, se lähettää tartunnan saaneiden henkilöiden pseudotunnisteet kunkin käyttäjän puhelimesta olevalle sovellukselle. Puhelimen sovellus vertaa tartunnan saaneiden pseudotunnisteita puhelimesta oleviin, mobiilisovellusten kohtaamisissa tallennettuihin pseudotunnisteisiin ja päättää vertaamisen perusteella, onko altistuminen tapahtunut. Jos altistuminen on tapahtunut, sovellus varoittaa altistunutta henkilöä ja antaa hänelle toimintaohjeet. Henkilölle ei esitetä tartunnan saaneen pseudotunnisteita. Tämän jälkeen tartunnalle altistunut henkilö voi itse niin halutessaan jakaa tiedon altistumisestaan, mahdollisista oireistaan sekä yhteystietonsa (nimi, puhelinnumero ja kotikunta) terveydenhuollon toimivaltaisille viranomaisille. Henkilön ilmoittamat tiedot talletettaisiin väliaikaiseen rekisteriin yhteydenottoa varten. Jos henkilöön otettaisiin yhteyttä, terveydenhuollossa tehdään mahdolliset potilasasiakirjamerkinnot, joihin sovelletaan potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, *potilaslaki*) säännöksiä.

Kontaktitiedot poistetaan mobiililaitteista, kun niiden tallettamisesta on kulunut 14 vuorokautta. Tartunnan saaneiden pseudotunnisteet poistetaan taustajärjestelmästä myös 14 vuorokauden kuluttua nii-

den tallettamisesta. Näitä aikarajoja saattaa olla tarve tarkentaa, jos viruksen käyttäytymisestä saadaan uutta tietoa. Jos henkilö poistaa sovelluksen puhelimeltaan, poistuvat puhelimesta olevat tiedot samalla.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Suomessa tartunnanjäljitys ja tartuntatautilain mukaiset eristämisen- ja karanteenitoimenpiteet ovat tehokkaita keinoja rajoittaa ja torjua koronavirusepidemian leviämistä. Tartuntatautilain mukaisia toimenpiteitä voitaisiin tukea altistuneiden tunnistusjärjestelmällä, joka toteuttaa erilaisia toiminnallisia tarpeita. Lähtökohtana tartuntatautilanteen hallintaan on tunnistaa henkilö, joka on sairastunut, ja saada tehokkaan ja nopean tartunnanjäljityksen avulla tietoa tämän lähikontakteista ja mahdollisesti taudille altistuneista. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä tehostaisi altistuneiden henkilöiden tunnistamista ja tavoittamista. Tehokas ja nopea altistuneiden jäljitys on avainasemassa, kun rajoittamistoimenpiteitä halutaan keventää. Jos altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla saadaan tehostettua altistuneiden tunnistamista, on mahdollista kohdentaa taudin leviämistä estäviä toimenpiteitä suoraan heille. Näin ollen altistuneiden tunnistusjärjestelmän käyttöönotto voisi parhaimmillaan vähentää koko väestöön yleisesti kohdistuvien rajoitusten tarvetta.

Altistuneiden tunnistusjärjestelmä avulla voidaan helpottaa virusta tartuttavan henkilön kanssa lähi-kontaktissa olleiden mahdollisten altistuneiden tunnistamista ja nopeuttaa heidän tiedonsaantia altistuksesta. Altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla olisi mahdollista selvittää tartunnan saaneen henkilön läheisyydessä olleita ja mahdollisesti virukselle altistuneita tehokkaammin kuin nykyisen tartuntatautilain tartunnan jäljityksen keinoin. Jotta altistuneiden tunnistusjärjestelmästä saadaan hyötyä ja kustannusvaikuttavuutta terveystalouden palvelujärjestelmässä, on tavoitteena, että resursseja kohdennetaan altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla tarkoituksenmukaisesti altistuneiden selvittämiseen sekä heille kohdennettuihin jatkotoimiin. Toimenpiteiden kohdistamisella mahdollisimman tehokkaasti altistuneille voitaisiin jossain määrin välttää siten myös tarpeettomia kustannuksia, joita aiheutuisi yleisistä kaikille kohdennettavista toimista.

Tartuntatautilääkärien ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän toteuttamaa koronavirusepidemian hallintatyötä Suomessa ei tueta tällä hetkellä vielä kansallisilla teknologisilla ratkaisulla. Asiantuntijankempeyksissä on eri yhteyksissä tuotu esiin mahdollisuus, jossa koronavirustautiin sairastuneeksi todetun lähikontakteja voidaan kartoittaa ja tavoittaa henkilön käyttöön ottaman mobiilisovelluksen avulla. Tällä hetkellä tartuntatautia selvittävän ammattihenkilön yhteydenotot altistuneisiin perustuvat sairastuneen henkilön antamiin tietoihin lähikontakteista ja heidän yhteystiedoistaan. Näin ollen tieto sellaisista altistuneista, joita tartunnan saanut henkilö ei henkilökohtaisesti tunne tai joiden kanssa tapahtunutta kohtaamista tartunnan saanut ei enää jälkikäteen muista, jää saamatta. Mobiilisovelluksen avulla tavoitteena on tunnistaa erityisesti nämä henkilöt mahdollisesti altistuneiksi.

Jo nykyisin henkilö voi tehdä oirearvion kansallisessa Omaolo.fi-palvelussa ja ohjautua sen kautta ottamaan yhteyttä edelleen terveydenhuoltoon. Terveydenhuoltohenkilöstö voi tällöin ohjata henkilön testaukseen palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Testausprosessi voi käynnistyä myös, kun henkilö tavoitetaan osana tartuntatautilain mukaista altistuneiden jäljitystä. Testauksen tavoitteena on estää taudin leviämistä siten, että koronavirustartunnan saanut eristetään, suojata riskiryhmiä ja tur-

vata kriittisen henkilöstön riittävyys ja terveydenhuollon kantokyky, tukea tartuntaketjujen jäljittämistä sekä tukea epidemian kulun tilannekuvan muodostamista. Näillä tiedoilla on merkitystä, kun arvioidaan erilaisten rajoittamistoimien välttämättömyyttä, oikeasuhtaisuutta ja kestoa. Mobiilisovelluksen voidaan arvioida lisäävän taudin toteamista ja sitä kautta tietoa taudin leviämisen tilannekuvasta.

Henkilöiden osallistumista omaehtoiseen epidemian hillitsemiseen voidaan tukea mobiilisovelluksella. Lähtökohtana sovelluksen käyttöönotolle on luottamus sovellukseen sekä sen käyttöön liittyvä vapaaehtoisuus. Ehdotetun sovelluksen osalta luottamus perustuisi muun muassa siihen, että altistuneiden tunnistusjärjestelmä ja sen sisältämän mobiilisovelluksen tarjoaisi THL, joka tartuntatautilain mukaan muutenkin toimii tartuntatautien torjunnan kansallisena asiantuntijalaitoksena. On mahdollista, että markkinoille tulisi muitakin tartuntojen jäljittämiseen soveltuvia järjestelmiä tai ratkaisuja, mutta näihin ei sovellettaisi nyt esitettävää lainsäädäntöä eikä niihin siten kytkeydy esityksessä säädettyväksi ehdotetut viranomaisvastuut. Esityksen tarkoittaman altistuneiden tunnistusjärjestelmän osalta luottamus perustuu myös siihen, että tietoa kerätään ja tallennetaan ehdotettujen säännösten mukaisesti vain niin vähän ja niin lyhyen aikaa kuin on tarpeen, eikä tietoa käytetä muihin tarkoituksiin.

Ehdotetun altistuneiden tunnistusjärjestelmän ja siihen sisältyvän mobiilisovelluksen avulla altistumistiedon saanut henkilö saisi omaa toimintaansa tukevaa informaatio-ohjausta. Sovelluksen avulla on mahdollista välittää altistumistiedon lisäksi toimintaohjeita sekä mahdollisimman pian altistumisen jälkeen välttää omaehtoisesti kontaktia muiden ihmisten kanssa.

Voimassa olevan tartuntatautilain 60 §:n mukaan virkasuhteinen kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri tai virkasuhteinen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri voi päättää henkilön karanteenista enintään yhden kuukauden ajaksi. Päätös karanteenista voidaan tehdä henkilölle, jonka on todettu tai perustellusti epäilty altistuneen yleisvaaralliselle tartuntataudille. Altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla tartuntatautilain mukaisia karanteenipäätöksiä olisi mahdollista tehdä nykyistä tehostetummin, kun henkilön käyttöönottamalla mobiilisovelluksen avulla voitaisiin saada tieto nykyistä laajemmasta altistuneiden joukosta. Lisäksi altistumistieto saataisiin useissa tapauksissa nykyistä nopeammin.

Yleinen tietosuoja-asetus ja sen sääntelyliikkumavara

Henkilötietojen käsittelystä säädetään suoraan sovellettavassa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (jäljempänä yleinen tietosuoja-asetus) sekä sitä täydentävässä kansallisessa yleislaissa eli tietosuojalaissa (1050/2018).

Henkilötiedoilla tarkoitetaan yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja. Tunnistettavissa olevana pidetään luonnollista henkilöä, joka voidaan suoraan tai epäsuorasti tunnistaa erityisesti tunnistetietojen, kuten nimen, henkilötunnuksen, sijaintitiedon, verkkotunnistetietojen taikka yhden tai useamman hänelle tunnusomaisen fyysisen, fysiologisen, geneettisen, psyykkisen, taloudellisen, kulttuurillisen tai sosiaalisen tekijän perusteella. Pseudonymisoinnilla tarkoitetaan henkilötietojen käsittelemistä siten, että henkilötietoja ei voida enää yhdistää tiettyyn rekisteröityyn käyttämättä lisätietoja, edellyttäen että tällaiset lisätiedot säilytetään erillään ja niihin sovelletaan teknisiä ja organisatorisia toimenpiteitä, joilla

varmistetaan, ettei henkilötietojen yhdistämistä tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön tapahdu. Pseudonymisoidut tiedot ovat kuitenkin henkilötietoja ja niihin tulee soveltaa tietosuojalainsäädäntöä.

Henkilötietojen käsittelylle on oltava yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa tarkoitettu käsittelyn yleinen oikeusperuste. Mobiilisovelluksen yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyyn parhaiten soveltuva oikeusperuste on yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohta, jonka mukaan käsittely on sallittua, kun se tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Käsittely ei voi kuitenkaan suoraan perustua mainittuun yleisen tietosuoja-asetuksen kohtaan, vaan artiklan 3 kohdan mukaisesti käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Koska asiaa koskevaa lainsäädäntöä ei ole, on mobiilisovelluksen yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä säädettävä erikseen.

Silloin kun käsittely perustuu edellä kuvattuun yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohtaan, tulee jäsenvaltion lainsäädännön täyttää yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden, kuten 6 artiklan 3 kohdassa säädetään. Ehdotettavan mobiilisovelluksen voidaan vallitsevassa koronavirusepidemiatilanteessa katsoa täyttävän yleisen edun mukaisen tavoitteen ja sitä voidaan pitää oikeasuhtaisena sillä tavoiteltuun päämäärään nähden ottaen huomioon mobiilisovelluksella saavutettavat ja esityksessä tarkemmin kuvatut hyödyt. Yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaan käsittelyn oikeusperusteessa voidaan säätää esimerkiksi yleisistä edellytyksistä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta, käsiteltävien tietojen tyypistä, asianomaisista rekisteröidyistä, tarkoituksesta joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa, säilytysajoista sekä käsittelytoimista ja -menettelyistä.

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä käsiteltäisiin myös terveystietoja. Niitä pidetään yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuina erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvina tietoina, joiden käsittely on lähtökohtaisesti kielletty. Tällaisten tietojen käsittely on sallittua vain, jos käsittelylle on asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisen yleisen käsittelyperusteen lisäksi jokin 9 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu erityinen käsittelyperuste.

Mainitun kohdan mukaisesti terveystietojen käsittely on sallittua sen i alakohtaan mukaan, kun se on tarpeen kansanterveyteen liittyvän yleisen edun vuoksi, kuten vakavilta rajat ylittäviltä terveysuhkilta suojautumiseksi. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä yhteydessä tapahtuva terveystietojen käsittely voidaan perustaa tähän yleisen tietosuoja-asetuksen kohtaan. Tällöinkin edellytyksenä on kuitenkin asiaa koskeva lainsäädäntö, jossa tulee lisäksi säätää asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojaamiseksi. Yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 52 perustelukappaleessa mainitaan yhtenä perusteena terveystietojen käsittelylle tartuntatautien ja muiden vakavien terveysuhkien estäminen tai hallitseminen.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on korostanut tarvetta varata henkilötietojen suoja koskevan erityislainsäädännön säätäminen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua yleisen tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi. Perustuslakivaliokunta on pitänyt henkilötietojen käsittelyä koskevassa valtiosääntöisessä arvioissa merkityksellisenä myös käsittelyn tarkoitusta yksilöön kohdistuvan julkisen vallan käytön mahdollistajana. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta.

Erityislainsäädännön tarpeellisuutta ja yksityiskohtaisuutta arvioitaessa on myös tietosuoja-asetuksen edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnitettävä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä suurempi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpana voidaan yksityiskohtaista sääntelyä pitää. Erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn salliminen koskee yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä, minkä johdosta esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden, kannalta. Arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään.

Ottaen huomioon altistuneiden tunnistusjärjestelmälle tavoiteltu laajaan henkilökuntaan liittyvä henkilötietojen käsittely, erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien terveystietojen käsittely sekä käsittelyyn muutoinkin kohdistuvat riskit, on altistuneiden tunnistusjärjestelmää ja sen yhteydessä tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä koskevassa sääntelyssä syytä säätää henkilötietojen käsittelystä riittävän yksityiskohtaisesti ja tarkkarajaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen mahdollistaman sääntelyliik-kumavaran puitteissa. Lisäksi on säädettävä asianmukaisista suojatoimista yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan i alakohdan mukaisesti.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Koronavirustaudin tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostavalla altistuneiden tunnistusjärjestelmällä on yhteiskunnallisia vaikutuksia. Mobiilisovelluksen käyttöön ottanut henkilö voisi itse osallistua ja vaikuttaa koronavirustaudin yleiseen hallintaan. Yksittäisellä henkilöllä on tarve arvioida omia oireitaan ja saada luotettavaa terveysinformaatiota. Henkilöllä on lisäksi tarve saada tietoa mahdollisesta altistumisestaan, jotta hän voi ryhtyä viiveettä omaehtoiseen, mahdollista tartunnan leviämistä estäviin toimiin. Altistuneiden tunnistusjärjestelmällä voisi olla myös vaikutuksia terveydenhuollon toimintaan, jossa tartuntojen jäljittämistyö voisi nopeutua, kun mobiilisovelluksen käyttöönotaneet henkilöt ilmoittaisivat mahdollisesta altistumisestaan terveydenhuoltoon.

Taloudelliset vaikutukset

Koronavirustaudin tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostavalla altistuneiden tunnistusjärjestelmällä on taloudellisia vaikutuksia. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä ja sen sisältämän mobiilisovelluksen ja tarvittavien taustajärjestelmien kehittämisestä ja ylläpidosta aiheutuu kustannuksia, samoin viestinnästä ja mobiilisovelluksen markkinoinnista väestölle. Lisäksi toimintamallimuutokset voivat johtaa tarpeeseen kehittää myös jäljitystoiminnassa käytettäviä muita tietojärjestelmiä. Kolmanteen lisätalousarvioon on esitetty 6 miljoonan euron määräraha kokonaisuuden toteutusta varten. Väestö käyttäisi sovellusta älypuhelimillaan, eikä sovelluksen käytöstä lähtökohtaisesti aiheudu lisäkustannuksia.

Mobiilisovelluksella voi olla vaikutuksia tartunnan jäljitystoimintaan niin, että sovellus toisaalta voi tehostaa jäljitystä mahdollistamalla altistuneiden tavoittamisen nykyistä laajemmin ja nopeammin. Tällöin voidaan vähentää niitä mahdolliseen sairastumiseen liittyviä yhteiskunnallisia kustannuksia, joita aiheutuisi sellaisista altistuneista, joita ei nyky menetelmillä tavoiteta. Ehdotetun altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla pystyttäisiin välttämään koronavirustaudin epidemian leviämisen aiheuttamia yhteiskunnallisia kustannuksia, kun tartuntaketjut saataisiin nopeammin katkeamaan. Tällaisia

kustannuksia olisivat muun muassa sairastuneiden hoitamiseen sekä karanteenipäätöksiin liittyvät yhteiskunnalliset kustannukset. Nämä kustannukset voivat epidemian mahdollisessa toisessa aallossa olla potentiaalisesti merkittäviä.

Toisaalta mobiilisovelluksen avulla on tavoitteena tavoittaa nykyistä laajempi joukko altistuneita, joiden altistuneiden yhteydenotot ja heidän tilanteensa selvittäminen sekä mahdolliset karanteenipäätökset aiheuttaisivat siten jäljitykseen liittyvää lisää työtä ja siten lisäisivät jäljitystoiminnan välittömiä kustannuksia kunnissa ja sairaanhoitopiirien kuntayhtymissä.

Kunnan velvollisuutena on voimassa olevan tartuntatautilain 9 §:n nojalla järjestää alueellaan tartuntatautien vastustamistyö siten kuin kansanterveyslaissa (66/1972), terveydenhuoltolaissa (1326/2010) ja tartuntatautilaissa säädetään. Kunnat ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymät ovat nykyisen tartuntatautilain 23 §:n mukaisesti vastuussa myös epidemian selvittämisestä sekä tartuntatauteihin liittyvästä jäljitystoiminnasta. Pykälän 1 momentin mukaan kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri selvittää paikallisia epidemioita ja tekee tartunnan jäljitystä. Pykälän 2 momentin mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkäri ohjaa sairaanhoitopiirin kuntayhtymän alueella epidemioiden selvitystä ja tartunnan jäljittämistä sekä toteuttaa laajalle levinneen epidemian selvittämistä yhteistyössä kuntien kanssa. Tartuntatautilaissa säädetävät kuntien tehtävät ovat kunnan peruspalvelujen valtiosuudesta annetun lain (1704/2009) 1 §:n mukaisia valtiosuustehtäviä. Esitys ei kuitenkaan sisällä kunnille tai sairaanhoitopiirien kuntayhtymille uusia tehtäviä tai velvoitteita eikä nykyisiä tehtäviä laajenneta. Kunnan tehtävät säilyisivät ennallaan.

Koska ehdotetun altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla ei kerättäisi paikkatietoa eikä sen avulla voitaisi yhdistää tartunnan saanutta henkilöä ja mahdollista altistunutta henkilöä toisiinsa, ei sen avulla siis kyettäisi tunnistamaan, mitkä altistukset liittyvät ketjuina tai joukkoina toisiinsa. Näin ollen sen avulla ei saataisi suoria hyötyjä kuntien ja kuntayhtymien tekemän altistuneiden yhteydenottoprosessiin. Sen sijaan yhteydenottoa vaativien henkilöiden määrä laajenisi. Lisäksi kustannuksia aiheutuisi mahdollisesta laajemmasta altistuneiden testauksesta.

Kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tehtävien näkökulmasta tarkasteltuna mobiiliteknologiaan perustuva altistuneiden tunnistusjärjestelmä tuo kunnille ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymille nykyistä tehokkaammin tiedon niistä altistuneista henkilöistä, joiden jäljittäminen, testaaminen sekä tarvittaessa hoitaminen kuuluvat jo nykyisen tartuntatautilain, kansanterveyslain ja terveydenhuoltolain mukaisesti kunnalle sekä sairaanhoitopiirin kuntayhtymälle.

Taloudelliset vaikutukset ovat myös epäsuoria, ja niitä voi muodostua altistuneiden nopeammasta ja laajemmasta tavoittamisesta sitä kautta, että altistuneille saadaan nopeammin toimintaohjeet ja mahdolliset karanteenipäätökset, mikä tehostaa mahdollisuutta estää taudin leviämistä. Jos taudin leviämistä pystytään nykyistä tehokkaammin katkaisemaan, saavutetaan kustannushyötyjä vähäisempinä hoitokustannuksina sekä terveydenhuollon järjestelmän vähäisemmällä kuormittamisella. Lisäksi ehdotettu altistuneiden tunnistusjärjestelmä osaltaan edistää mahdollisuutta keventää muita rajoittamistoimenpiteitä. Tämä voi vähentää rajoittamistoimenpiteistä yhteiskunnalle aiheutuvia suoria ja epäsuoria kustannuksia, jotka voivat olla mittavia.

Edellä todettuja taloudellisia kustannuksia sekä kustannushyötyjä on vaikea arvioida tarkasti euro-määräisesti. Niihin vaikuttavat useat eri tekijät. Esityksen vaikutukset riippuvat ennen kaikkea siitä, kuinka laajasti mobiilisovellus otettaisiin väestön keskuudessa käyttöön. Tähän vaikuttaisi erityisesti

väestön keskuudessa koettu luottamus järjestelmän toimivuuteen sekä epidemian sen hetkinen laajuus. Jos epidemian tilanne säilyy rauhallisena, on todennäköistä, että mobiilisovelluksen käyttöönotto todennäköisesti vähäisempää. Mikäli epidemia laajenisi olennaisesti, otettaisiin sovellusta todennäköisesti laajemmin käyttöön. Yksittäisiin käyttöönottopäätöksiin vaikuttaisi todennäköisesti myös taudin leviämiseen liittyvä koettu turvattomuuden tunne.

Käyttöönoton mahdollista laajuutta tulee arvioida jatkossa tarkemmin altistuneiden tunnistusjärjestelmän pilotointivaiheen yhteydessä. Myös Vaasan sairaanhoitopiirissä parhaillaan käynnissä olevasta koronavirustaudin jäljittämiseen liittyvästä mobiilisovellushankkeen pilotoinnista saatavia tietoja voidaan tässä arvioinnissa hyödyntää.

Pilotointivaiheessa THL:n tulee myös arvioida ehdotetun altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla saatujen altistustietojen käsittelyyn liittyvän kansallisen ohjeistuksen tarvetta kunnille ja kuntayhtymille. Mobiiliteknologiaan perustuvan altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla on mahdollista jäljittää nykyistä tehokkaammin sellaisia altistuneita, joita tartunnan saanut ei tunne tai muista tavanneensa. Tällaisia altistuneita voidaan mahdollisesti tunnistaa merkittäväkin määrä riippuen mobiilisovelluksen käyttöönoton laajuudesta, tautitilanteesta sekä sovelluksen teknisistä ominaisuuksista ja sen luotettavuudesta altistuneiden tunnistamisessa. Suuri osa tunnistetuista voi olla sellaisia, joista ei jäljittämisen yhteydessä tehtävien yhteydenottojen perusteella selviä muita altistumiseen tai tartuntaan viittaavaa kuin mobiilisovelluksen avulla tapahtunut tunnistaminen. Tällöin tartuntataudeista vastaavalla lääkäriellä tai muulla jäljitystyötä tekevällä terveydenhuollon ammattihenkilöllä ei ole lääketieteelliseen arvioon perustuvan päätöksenteon tueksi muuta tietoa kuin se, että käyttäjän mobiilisovellus on antanut tiedon henkilön altistumisesta. Erityisesti näiden henkilöiden osalta voi ilmetä tarvetta linjata kansallisesti, mitä jatkotoimia terveydenhuollon toimintayksiköltä taikka tartuntataudeista vastaavilta lääkäreiltä heidän suhteensa edellytetään. Tällaisilla kansallisilla linjauksilla voi olla mit-taviakin vaikutuksia esityksestä aiheutuviin julkisen talouden suoriin ja epäsuoriin kustannuksiin sekä kustannushyötyihin. Myös mobiilisovellusta käyttävän henkilön näkökulmasta on tärkeä tietää, onko sovelluksen kautta saatava altistumistieto sellainen, että sen perusteella henkilö tulisi esimerkiksi määrätä karanteeniin, jos vastasyitä ei ole tiedossa.

Esityksen mukaan Liikenne- ja viestintäviraston Kyberturvallisuuskeskus arvioisi altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuuden. Alustavan arvion mukaan altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvan arviointi kestäisi noin neljä viikkoa ja sen kustannukset olisivat karkeasti arvioiden 80 000 euroa.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) tehtävänä olisi valvoa altistuneiden tunnistusjärjestelmä tietoturvaa. Jo nykyisin Valvira valvoo sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) ja sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain (552/2019) mukaisia tietoturvaa koskevia vaatimuksia. Nykyiseen valvontaan on varattu yksi henkilötyövuosi. Valviralle tulisi varata lain voimassa olon sekä sitä edeltävän toimeenpanon ajaksi lisäresurssuja ehdotetun lain mukaisiin valvontatehtäviin.

Väestöön kohdistuvien vaikutusten arviointi

Koronavirustaudin tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostavan mobiilisovelluksen käyttäminen olisi väestölle maksutonta ja vapaaehtoista. Mobiilisovelluksen käyttö vaatii älypuhelimien, jol-

laista ei ole kaikkien saatavilla. Sovelluksen käyttöönotto voi myös vaatia erityisiä tietoteknisiä valmiuksia. Suomessa matkapuhelin on käytössä 99 prosentilla kotitalouksista ja tietokone tai tabletti 90 prosentilla kotitalouksista. Lähes kaikilla alle 44-vuotiailla on älypuhelin käytössään. 45-65-vuotiaistakin yli 90 prosentilla ja 65-74-vuotiaista 63 prosentilla on älypuhelin käytössään. 75-89-vuotiaista vain 27 prosentilla on älypuhelin. Jotta sovelluksesta on väestötasolla hyötyä, on sen oltava riittävän kattavasti väestön käytössä. Jos tavoiteltaisiin käyttäjiksi 60 % väestöstä, se tarkoittaisi että 3,3 miljoonaa henkilöä lataisi sovelluksen lyhyen ajan sisällä.

Sovelluksen käyttö perustuu käyttäjän omaan päätöksentekoon ja aktiivisuuteen sovellusta käyttäessään, jolloin on otettava huomioon henkilön mahdollisuus toimia itsenäisesti tai tuetusti sovelluksen käyttäjänä sekä ymmärtää sovelluksen merkitys muun ohella tietosuojan näkökulmasta. Mobiilisovelluksen käytössä on erotettavissa yhtäältä sovelluksen lataaminen sovelluskaupasta ja käyttäminen puhelimesta sekä toisaalta sovelluksen kautta saadun altistustiedon välittäminen terveydenhuoltoon. Sovelluksen käyttöönotto merkitsee sitä, että käyttäjän henkilötietoja tullaan käsittelemään, jolloin on otettava huomioon tietosuojaa koskeva sääntely sekä eri henkilöryhmien mahdollisuudet ymmärtää, kuinka häntä koskevia henkilötietoja käsitellään. Käyttäjä voi luovuttaa terveydenhuollon toimintayksikölle tietojärjestelmän kautta saadun altistumistiedon, jos hän näin päättää tehdä. Terveydenhuollossa tehdään mahdolliset potilasasiakirjamerkinnot, joihin sovelletaan edellä todetusti potilaslain säännöksiä. Potilaslaissa on myös säännökset potilaan tiedonsaantioikeudesta (5 ja 9 §), potilaan itsemääräämisoikeudesta (6 §) sekä alaikäisen potilaan asemasta (7 §). Vaikka mobiilisovellus otetaan käyttöön, tarkoitus olisi jatkossakin toimia tartuntaketjujen jäljitystyössä samoin kuin nykyisin eli jäljitystyötä tekevä ottaa puhelimitse yhteyttä mahdollisesti altistuneeseen henkilöön tai tämän lailliseen edustajaan.

Perustuslakivaliokunta on valmiuslain toimivaltuuksien nojalla annettua lainsäädäntöä arvioidessaan painottanut erityisesti lasten oikeuksien yleissopimuksen ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen sekä Euroopan sosiaalisen peruskirjan merkitystä iäkkäiden henkilöiden oikeuksien osalta. Lisäksi valiokunta on korostanut mainitun lainsäädännön soveltamisessa perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sisältyviä syrjäntäkieltoja (PeVM 4/2020 vp ja PeVM 15/2020 vp). Nämä seikat on otettava huomioon myös ehdotetun esityksen arvioinnissa.

Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi

Suomessa monilla lapsilla on älypuhelin ja mobiilisovelluksen lataaminen sovelluskaupasta olisi mahdollista ilman erillistä ikärajaa, jolloin ikäraja määräytyy olennaisesti sovelluskaupan asettaman ikärajan mukaisesti. Sovelluksen lataamisen yhteydessä tulee olla saatavilla tieto siitä, minkäikäisille lapsille sovellus sopii. Sovelluksen lataamisen yhteydessä on olennaista ottaa huomioon lapsen mahdollisuus ymmärtää, miten hänen henkilötietojensa käsitellään sovelluksen käytön yhteydessä. Lapsella on oikeus yksityisyyteen, eikä hän välttämättä kykene arvioimaan, miten hänen tietojensa sovelluksen käytön yhteydessä ja sen jälkeen käsitellään. Kaikessa lapsiin kohdistuvaa tietojenkäsittelyä koskevassa tiedotuksessa ja viestinnässä olisikin käytettävä niin selkeää ja yksinkertaista kieltä, että lapsen on helppo ymmärtää sitä.

Mobiilisovelluksen käyttöönotossa ei ole kyseessä tietosuojasetuksen 8 artiklan mukainen tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoaminen, joten siihen ei sovelleta asetuksen nojalla kansallisesti määritettyä 13 vuoden ikärajaa. Niinpä alaikäisen henkilön henkilötietojen käsittelyä koskevan suostumuksen antaminen määräytyy kansallisen sääntelyn mukaisesti: kun kyseessä on alaikäisen henkilöä koskeva

asia, päätösvalta kuuluu hänen huoltajalleen tai huoltajilleen mahdolliset huoltajien väliset tehtävänjakomääräykset huomioon ottaen (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) 4 ja 5 §).

Huoltajien yksinomainen ratkaisovalta lapsen henkilötietojen käsittelyä koskevassa asiassa olisi toisaalta lapsen oikeuksien kannalta ongelmallinen. Selvänä voidaan pitää, että ainakin 15 vuotta täytäneellä ja siten huoltajansa kanssa rinnakkaista puhevaltaa käyttävällä alaikäisellä tulee olla oikeus itsenäisesti päättää sovelluksen käyttönotosta. Samalla on syytä ottaa huomioon, että potilaslaissa ikäraja ei ole, vaan alaikäisen itsemääräämisoikeus on sidottu hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa sekä niiden kautta muodostuvaan kykyynsä päättää hoidostaan. Alaikäistä, joka ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, on potilaslain 7 §:n mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa.

Lisäksi on otettava huomioon, että kaikilla lapsilla ei ole käytössään älypuhelinta ja lapsen huoltaja tai huoltajat voivat rajoittaa lapsen mahdollisuutta sovellusten lataamiseen. Saavutettavuus ei näin ollen toteudu kaikkien lasten osalta, eikä sovellus saa korvata muita jäljitystoimenpiteitä. Tartuntaketjuja jäljittävä taho ottaa puhelimesta yhteyttä mahdollisesti altistuneeseen lapseen tai tämän vanhempiin. Tartuntaketjun jäljittämistä vastaava lääkäri arvioi lapsen potilaslain 7 §:n mukaista kykyä päättää hoidostaan. Lääkäri voi myöhemmin hoidon aikana päättää potilaslain mukaisesti siitä, onko lapsi kykenevä itse päättämään hoidostaan vai onko päätös oikeus hänen huoltajillaan.

Lähtökohtana mobiilisovelluksen toteutuksessa tulee olla, että sovelluksen toteutus turvaa mahdollisimman täysimääräisesti lapsen oikeudet yksityisyyteen, osallisuuteen, tietojen saantiin sekä parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan. Jos tietojärjestelmä toteutetaan lasten tarpeet huomioiden, se tarjoaa myös lapsille mahdollisuuden osallistua epidemian hallintaan sekä kanavan saada tietoa nopeasti mahdollisesta altistuksesta. Hyvin toteutettuna tietojärjestelmä olisi siten omiaan edistämään lapsen oikeuksien toteutumista haastavassa epidemiatilanteessa. On kuitenkin olennaista, että tietojärjestelmän lapsivaikutukset arvioidaan huolella ja että lasten asema otetaan huomioon sovelluksen toteutuksessa.

Sovelluksen käytön tulee olla yksinkertaista, jotta myös lapsilla olisi mahdollista hyötyä sovelluksesta, ja mahdollisuutta lapsille suunnattavan sovelluksen kehittämiseen tulee arvioida. Sovellusta ladattaessa informointi tietojen käsittelystä tulisi laatia selkokielellä, eri ikätasot huomioon ottaen. Myös lapsilla on oikeus saada tietoa epidemiasta. Sovelluksen kautta välitettävän tiedon tulee olla lapsen ikätasoa vastaavasti ymmärrettävässä muodossa. Sovelluksen kautta saatavat ohjeet siitä, miten toimia altistustiedon tullessa, on tärkeää laatia selkeällä tavalla. Keskeistä on neuvoa alaikäistä toimimaan hänen etunsa ja oikeutensa turvaavalla tavalla mahdollisen altistustiedon sovelluksen kautta saatuaan.

Vaikutukset iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asemaan

Suomessa monilla iäkkäimmillä ihmisillä tai kaikilla vammaisilla henkilöillä ei ole käytössään älypuhelinta. Monilla on älypuhelimien käytössä toisen henkilön tuen tarvetta. Jos sovellus toteutetaan myös iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden tarpeet huomioon ottaen, se tarjoaa myös heille mahdollisuuden osallistua epidemian hallintaan sekä kanavan saada tietoa nopeasti mahdollisesta altistuksesta.

Kuten edellä todetaan, käytännössä tartuntaketjuja jäljittävä taho ottaa edelleen yhteyttä puhelimitse altistuneeseen henkilöön tai tämän lailliseen edustajaan, eikä mobiilisovellus korvaisi tätä yhteydenottoa. Tartuntaketjun jäljittämisestä vastaava lääkäri arvioi henkilön kykyä päättää hoidostaan potilaslain 6 §:n 2 ja 3 momentin mukaisesti sekä mahdollisesti tarvetta henkilön laillisen edustajan myötävaikutukseen päätöksenteossa. Lääkäri voi myöhemmin hoidon aikana päättää potilaslain mukaisesti siitä, onko henkilö kykenevä itse päättämään hoidostaan.

Osalla iäkkäistä ja osalla vammaisista henkilöistä voi olla merkittäviä vaikeuksia ymmärtää käyttäjän omaan päätöksentekoon ja aktiivisuuteen perustuvan sovelluksen käytön merkitystä. Älylaitteen ja etenkin mobiilisovelluksen tekninen käyttöönotto voi olla heille vaikeaa, jopa mahdotonta. Nämä henkilöt voivat jäädä kokonaan sovelluksen käyttömahdollisuuden ulkopuolelle. Arvioitaessa tästä seuraavia vaikutuksia ihmisten yhdenvertaisuuteen ja terveyden suojeluun on otettava huomioon muut toimet, joita yli 70-vuotiaisiin sekä muihin niin sanottuihin riskiryhmiin kuuluviin on koronavirusepidemian aikana kohdistettu. Ohjeistuksella välttää lähikontakteja muihin ihmisiin ja pysytellä kotona sekä asumisyksikköjen ja hoitolaitosten vierailukielloilla on voitu merkittävästi vaikuttaa mainittujen ryhmien säästymiseen tartunnoilta. On kuitenkin vaikea arvioida altistumista kartoittavan mobiilisovelluksen käytön vaikutuksia suhteessa näiden vaihtoehtoisten keinojen riittävyteen ja oikeasuhtaisuuteen. Tässä arvioinnissa on otettava huomioon se, että vaikka sovelluksen käyttö on vapaaehtoista, esityksen tavoitteina olevien elämän ja terveyden turvaamisen näkökulmasta tulisi kaikilla halukkailla olla mahdollisuus sovelluksen käyttöön. Tämä liittyy myös julkisen vallan velvollisuuteen turvata perusoikeuksien toteutuminen yhdenvertaisesti eri väestöryhmille.

Sovelluksen käyttöönotossa on otettava huomioon YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen velvoitteet. Niistä keskeisimpiä tässä yhteydessä ovat osallistamisvelvoite (4.3 art), kohtuullisen mukauttamisen vaatimus (2 art), kaikille sopiva suunnittelu (2 art) sekä esteettömyys ja saavutettavuus (9 art). Myös sopimuksen 11 artikla, jonka mukaan sopimusvaltiot toteuttavat kaikki tarvittavat toimet varmistaakseen vammaisten henkilöiden suojelun ja turvallisuuden vaarallanteissa, on otettava huomioon.

Sovelluksen käytön tulee olla yksinkertaista, jotta kaikilla sitä käyttävillä olisi mahdollista hyötyä sovelluksesta. Sovellusta ladattaessa informointi tietojen käsittelystä tulisi laatia selkokielellä, eri väestöryhmät huomioon ottaen. Sovelluksen kautta saatavat ohjeet siitä, miten toimia altistustiedon tullessa, on tärkeää laatia selkeällä ja eri kommunikaatiokeinoilla saavutettavalla tavalla. Kommunikaatiossaan ja myös muutoin apuvälineitä käyttävien henkilöiden mahdollisuudesta käyttää sovellusta sekä saada siitä tietoa on huolehdittava.

Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) 17 §:n 2 momentissa olevan siirtymäsäännöksen perusteella saavutettavuusvaatimuksia sovelletaan mobiilisovelluksiin 23 päivästä kesäkuuta 2021 lukien. Kun otetaan huomioon kehitettävän mobiilisovelluksen merkitys, tulee saavutettavuusvaatimukset ottaa huomioon mobiilisovelluksessa ennen sen käyttöönottoa. Tässä yhteydessä on otettava huomioon, että saavutettavuusvaatimukset voivat tulla pakottavasti toteutettavaksi yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 §:ssä tarkoitettujen kohtuullisten mukautusten perusteella, jos vammaisen henkilö tätä pyytää.

Mobiilisovelluksen käyttöönoton yhteydessä on tärkeää viestiä mobiilisovelluksesta sillä tavoin ymmärrettävästi, että kunkin väestöryhmän tiedonsaantioikeus ymmärrettävällä tavalla täyttyy. Sovelluksen käyttöönotto voi aiheuttaa myös huolta ja ahdistusta tartuntariskin konkretisoituessa sovellusta

käytettäessä tai toisaalta tilanteissa, joissa henkilö ei sovellusta pysty käyttämään, vaikka niin haluaisi.

Mobiilisovelluksen kattava ja tehokas käyttö voisi osaltaan tehostaa tartuntaketjujen jäljitystä sekä katkaisua ja täten osaltaan vaikuttaa siihen, minkälaisia rajoitustoimenpiteitä erityisesti riskiryhmiin kuuluvien henkilöiden suojaamiseksi on tarpeellista ylläpitää. Mobiilisovelluksen laaja käyttö voisi osaltaan mahdollistaa riskiryhmiin kohdistuvien rajoitustoimenpiteiden purkamista. Näin ollen mobiilisovelluksen käyttö yhteiskunnassa voisi välillisesti parantaa riskiryhmiin kuuluvien henkilöiden toimintavapautta ja siten itsemääräämisoikeuden toteutumista. Se, että tartuntaketjut olisivat jatkuvasti ja kattavasti tartuntatautien torjunnasta vastaavien tahojen tiedossa, turvaisi osaltaan myös riskiryhmien perusoikeutta elämän ja terveyden ylläpitoon.

Tietosuojavaikutukset

Ehdotetun altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä käsiteltäisiin henkilötietoja ja sillä olisi henkilötietojen suojaan liittyviä vaikutuksia. Yleisen tietosuojasetuksen 35 artiklassa säädetään velvollisuudesta toteuttaa tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi, jos tietyyttypinen käsittely etenkin uutta teknologiaa käytettäessä todennäköisesti aiheuttaa – käsittelyn luonne, laajuus, asiayhteys ja tarkoitukset huomioon ottaen – luonnollisen henkilön oikeuksien ja vapauksien kannalta korkean riskin. Vaikutustenarvioinnin tekee rekisterinpitäjä, jollei vaikutustenarviointia ole yleisen tietosuojasetuksen 35 artiklan 10 kohdan mukaisesti jo tehty yleisen vaikutustenarvioinnin osana henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteen hyväksymisen yhteydessä. Myös Euroopan tietosuojaneuvoston on 21.4.2020 antamassaan ohjeistuksessa katsonut, että tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi tulee tehdä ennen tartuntaketjujen jäljittämiseen ja katkaisemiseen tähtäävien mobiilisovellusten käyttöön-ottoa.

Ehdotetun ja edellä tarkemmin kuvatun tartuntaketjujen jäljittämiseen ja katkaisemiseen tähtäävän viranomaislähtöisen altistuneiden tunnistusjärjestelmän kaltaisia käsittelytilanteita ei ole Suomessa aiemmin ollut esillä. Ottaen huomioon uudentyyppinen käsittely, käsittelyn luonne, sillä tavoiteltu laajuus, asiayhteys ja tarkoitukset, sekä käsiteltävien tietojen tyyppi (erityisesti terveystiedot), voidaan arvioida, että käsittely ehdotetun kaltaisen altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä aiheuttaa luonnollisen henkilön oikeuksien ja vapauksien kannalta riskejä. On mahdollista, että käyttäjä voidaan identifioida, jolloin tästä voisi paljastua arkaluonteisia tietoja. Myös henkilötietoihin kohdistuvat muunlaiset tietoturvaloukkaukset ovat mahdollisia. Riskinä voisi olla, että henkilötietoja käytetään myöhemmin tarkoituksiin, joita rekisteröity henkilö ei ole ennakoanut.

Riskien vuoksi niihin puututtaisiin useiden toimenpiteiden avulla. Henkilötietojen suojalle aiheutuvia riskejä vähennetään käytön vapaaehtoisuuden ja käyttäjän tiedollista itsemääräämisoikeutta edistävien toimenpiteiden avulla. Ketään ei pakoteta ottamaan mobiilisovellusta käyttöön, vaan sen käyttö perustuu vapaaehtoisuuteen. Henkilö voi koska tahansa poistaa sovelluksen käytöstä. Omien yhteystietojen ilmoittaminen terveydenhuollon toimijoille tapahtuisi niin ikään vapaaehtoisuuden pohjalta henkilön voidessa itse päättää asiasta.

Myöhempään käsittelyyn liittyviä riskejä vähennettäisiin tehokkaasti sillä, että laissa säädettäisiin täsmällisesti henkilötietojen käyttötarkoituksesta ja siitä, ettei tietoja voida käyttää muihin tarkoituksiin. Käsiteltäviä henkilötietoja ei säilytettäisi keskitetysti viranomaisen rekisterissä, vaan valtaosaa käsiteltävistä tiedoista säilytettäisiin hajautetusti käyttäjien laitteissa. Käsiteltävien henkilötietojen

joukko olisi rajattu vain tarpeellisiin tietoihin ja ne yksilöitäisiin lainsäädännön tasolla. Henkilötietojen säilytysaika olisi oletusarvoisesti hyvin lyhyt (14 vuorokautta).

Ottaessaan mobiilisovelluksen käyttöön, käyttäjästä ei kerättäisi tai tallennettaisi suoria tunnistetietoja. Jokainen käyttäjä saisi yksilöllisen pseudotunnisteen, joka muuttuisi säännöllisesti. Kuten edellä on todettu, myös pseudotunnisteita pidetään henkilötietoina. Tietosuojaan kohdistuvia riskejä madallettaisiin kuitenkin merkittävästi sillä, että suorien tunnistetietojen sijaan käsitellään tehokkaasti pseudonymisoituja pseudotunnisteita, jotka muuttuvat riittävän usein. Lähtökohtaisesti käyttäjän yksilöiminen olisi niiden pohjalta hyvin vaikeaa. Tunnistaminen ei olisi mahdollista yksinomaan pseudotunnisteen avulla, vaan tunnistaminen edellyttäisi lähtökohtaisesti ylimääräisiä tietoja.

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturva on huolehdittava lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Tietoturvaan liittyviä riskejä, kuten esimerkiksi tietoturvaloukkauksia, vähennettäisiin sillä, että kaikkia henkilötietoja ei säilytettäisi keskitetyssä järjestelmässä. Lisäksi ehdotetaan erikseen säädettäväksi, että altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuus arvioidaan ennen sen käyttöönottoa viranomaisten tietojärjestelmistä ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden arvioinnista annetun lain mukaisesti ja että tietoturva-vaatimusten toteutumista valvoo yleisen valvonnan lisäksi myös Valvira.

Käsittelytoimia voidaan pitää vallitsevassa epidemiatilanteessa tarpeellisina. Yhteiskunnassa on tarpeen siirtyä laajamittaisista rajoitustoimista hallitusti aiempaa kohdennetumpiin toimenpiteisiin. Altistuneiden tunnistusjärjestelmä voi osaltaan mahdollistaa tätä siirtymää. Arvioiden mukaan altistuneiden tunnistusjärjestelmä on osana laajempaa strategiaa hyödyllinen väline tartuntaketjujen jäljittämässä ja katkaisemisessa, millä on positiivisia vaikutuksia terveydensuojelun näkökulmasta. Kuten edellä on kuvattu, henkilötietoja käsiteltäisiin vain välttämättömässä laajuudessa tietojen minimointiperiaatteen mukaisesti. Mobiilisovellusten käyttö perustuisi vapaaehtoisuuteen. Näin ollen käsittelytoimia voidaan myös pitää niiden tarkoituksen kannalta oikeasuhtaisina tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Lisäksi on huomattava, että yleisestä tietosuojasääntelystä itsestään seuraa lukuisia vaatimuksia rekisterinpitäjälle ja henkilötietojen käsittelijälle henkilötietojen käsittelyyn liittyen. Yleisessä tietosuojasetuksessa säädetään lisäksi rekisteröidyn oikeuksista, kuten oikeudesta saada tietoja henkilötietojensa käsittelystä, oikeudesta tarkastaa itseään koskevat tiedot sekä oikeudesta poistaa itseään koskevat tiedot. Yleisen tietosuojasetuksen henkilötietojen käsittelyä koskevat vaatimukset tulee ottaa järjestelmän kehityksessä ja toiminnassa huomioon. Rekisterinpitäjän on otettava muun muassa huomioon sisäänrakennetun ja oletusarvoisen tietosuojan vaatimukset siten kuin yleisessä tietosuojasetuksessa säädetään. Samoin tulee huolehtia rekisteröityjen oikeuksien toteutumista. Huomiota on syytä kiinnittää esimerkiksi henkilötietojen käsittelystä annettavan informaation selkeyteen ja ymmärrettävyyteen.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

On mahdollista, että markkinoille tulee sovelluksia tai muita ratkaisuja, joiden tarkoituksena olisi tartuntojen seuraaminen. Tällaisten ratkaisujen tukena ei kuitenkaan olisi viranomaistoimintaa, eikä täten myöskään yhteyttä terveydenhuoltoon. Tällaisissa ratkaisuissa ei olisi esimerkiksi mahdollista

hyödyntää kaikissa tapauksissa luotettavalla tavalla viranomaisen tuottamaa vahvistettua tietoa tartunnasta. Ratkaisuihin liittyisi siten mahdollisuuksia väärinkäytöksiin esimerkiksi niin, että henkilö ilmoittaa tartunnasta, vaikka tartuntaa ei ole. Mahdolliset muut ratkaisut eivät siten myöskään välttämättä tukisi terveydenhuollon toimintaa, vaan voisivat aiheuttaa tarpeetonta työtä sekä huolta niitä käyttävissä ihmisissä. Myös Euroopan komissio on tuonut esiin, että sovellusten käyttöönoton olisi ehdottomasti tapahduttava tiiviissä yhteistyössä terveysviranomaisten kanssa.

Vaihtoehto ehdotetulle hajautettuun malliin perustuvalla ratkaisulla olisi keskitetty malli. Se eroaisi hajautetusta mallista siinä, että tartunnan saaneiden henkilöiden kontaktitiedot siirrettäisiin näiden puhelimesta taustapalvelimeen, jossa altistuminen voitaisiin havaita. Tämä lisäisi huomattavasti taustajärjestelmässä olevaa tietomäärää ja sillä olisi siten suurempi vaikutus henkilön yksityisyyden suojaan. Monissa keskitetyn mallin käyttöönotaneissa maissa tähän liittyy myös henkilön todellisen identiteetin tallettaminen taustajärjestelmään, mikä merkitsee jo suurta puuttumista yksityisyyden suojaan. Tästä syystä monet maat ovat siirtyneet keskitetyn mallin suunnittelusta hajautetun mallin suunnitteluun. Etenemissuunnitelmasta saadussa lausuntopalautteessa useat vastaajista pitivät hajautettua mallia selvästi parempana kuin keskitettyä mallia.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Kansainvälisesti on tunnistettu tarvetta mobiilisovellusten käytölle koronapandemian hallinnassa. Erialaisten mobiilisovellusten avulla tuettu lähestymistapa voi toteuttaa eri toiminnallisia tarpeita, kuten altistuneiden jäljittäminen ja tartuntaketjujen katkaiseminen, oireiden itsearviointi ja luotettavan terveysinformaation saaminen, tartunnasta ilmoittaminen henkilölle omaehtoisia rajoittamis- ja muita toimia varten, viranomaistoiminnassa mahdollisuuden toteuttaa tarkoituksenmukaisia rajoittamistoimia ja toteutettujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi, ilmoittaa varmistettu tieto immunitetisuojausta sekä viranomaistiedonvaihto ja tilannekuvan muodostaminen sisältäen rajat ylittävän tiedonvaihdon vaatimukset. Eri maat ovat lähestyneet mobiilisovellusten käyttötarvetta vaihtelevilla lähestymistavoilla.

Vain muutamassa maassa on säädetty altistuneiden tunnistusjärjestelmää tukevasta lainsäädännöstä. Muun muassa Norjan lainsäädäntö² perustuu tartuntatautilain pohjalta annettavaan määräyksen, joka säätelee sovelluksen käyttöä ja sen kautta kerättäviä tietoja ja niiden tallennusta ja määrittelee FHI:n vastuuviranomaiseksi. Määräys on voimassa 1.12.2020 saakka. Terveys- ja sosiaaliministeriö voi pidentää määräyksen voimassaoloaikaa (huomioiden tartuntatautilain asettamat rajoitteet). EU-maista henkilöiden paikantamiseen perustuvaa altistuneiden kartoitusta tukevaa lainsäädäntöä on tehty muun muassa Bulgariassa, Kroatiassa, Slovakiassa ja Sloveniassa.³ EU:n ulkopuolista maista muun muassa Etelä-Koreassa on tehty lakimuutos koskien kansalaisten liikkeiden seurantaan epidemian torjunnassa vuoden 2015 MERS-epidemian jälkeen. Lisäksi muuta velvoittavaa lainsäädäntöä on säädetty puhelinoperaattoreille. Myös muissa EU:n ulkopuolisissa (kuten esimerkiksi Chilessä) maissa lainsäädännön muutostarpeita selvitetään.

² <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-27-475>

³ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649384/EPRS_BRI\(2020\)649384_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649384/EPRS_BRI(2020)649384_EN.pdf)

Komissio antoi 8.4.2020 suosituksen unionin yhteisestä työkalupakista liittyen mobiilisovellusten ja anonymisoidun liikkuvuusdatan käyttöön covid-19-kriisin torjumiseksi ja siitä ulospääsemiseksi. Komission suositus kuvaa unionin yhteisestä välineistöä (työkalupakki, toolbox⁴) teknologian ja datan hyödyntämiseksi koronaviruskriisissä ja siitä ulospääsemiseksi erityisesti mobiilisovellusten ja anonymisoidun liikkuvuusdatan käytön osalta (C(2020) 2296 final). Suosituksen pohjalta komissio ja jäsenvaltiot valmistelivat yhteisen työkalupakin, joka sisältää yhteisesti sovittuja käytännön ohjeita jäsenvaltioille niiden kehittäessä ja ottaessa käyttöön tartuntaketjujen jäljittämistä tukevia mobiilisovelluksia. Ensimmäinen versio työkalupakista julkaistiin 15.4.2020 ja sitä kehitetään edelleen saatujen kokemusten perusteella. Työkalupakkia on täydennetty erityisesti rajat ylittävän yhteentoimivuusmäärittelyiden (IOP) osalta. Lisäksi komissio julkaisi 17.4.2020 sovellusten tietosuojaa koskevat ohjeet (2020/C 124 I/01, jonka valmistelun yhteydessä kuultiin Euroopan tietosuojaneuvostoa (EDPB)). EDPB on antanut oman ohjeistuksensa sovelluksiin liittyvistä tietosuojanäkökohdista 21.4.2020.

Jäsenmaat tulevat raportoimaan suosituksen pohjalta tehtyjä toimenpiteitä vertaisarviointia varten komissiolle. Komissio käynnistää kesäkuussa 2020 arvioinnin siitä, miten jäsenmaat ovat edistyneet asiassa ja minkälainen vaikutus suosituksella on ollut. Komissio voi antaa lisäsuosituksia jäsenvaltioille.

Komission suosituksen mukaan perusoikeuksien, etenkin yksityisyyden suojan ja tietosuojan, sekä valvonnan ja leimautumisen estämisen, tulisi olla koko toimintamallin keskiössä. Tämän vuoksi sovellusten tulisi perustua vapaaehtoisuuteen, niiden tulisi olla kansallisten terveystietojen hyötyä, niiden tulisi kunnioittaa yksityisyyttä ja henkilötietojen tulee olla salattu turvallisella tavalla, ja ne tulisi poistaa käytöstä ja niissä olevat tiedot tulisi hävittää välittömästi, kun niitä ei enää tarvita. Useat eurooppalaisetkin lähestymistavat ovat ottaneet kehitystyössään Singaporen TraceTogether-jäljityssovelluksen huomioon, jossa henkilö antaa suostumuksensa lähikontaktitietojen jakamiseen sovelluksella terveystietojen välillä. Suomen kehitystyön alkuvaiheista lähtien on tarkasteltu erityisesti kansainvälisessä keskustelussa esiin tuotuja keskitetyn ja hajautetun lähestymistavan hyötyjä ja mahdollisia haittoja. Tässä tarkastelussa on Suomen ratkaisun määrittelemiseksi tutustuttu ajan tasaisesti EU/Eta-maissa kehitettyihin ratkaisuihin, kuten Norjan, Ranskan, Saksan, Sveitsin, Tanskan ja Viron kehittämistyö. Islannissa ja Norjassa käyttöön otetut jäljityssovellukset ovat esimerkkejä lähestymistavoista, joissa on vahva yhteys terveystietojen välillä. Norjassa jäljityssovelluksen käyttöönoton yhteydessä on myös muutettu lainsäädäntöä ja annettu uusi asetukset. Muista Pohjoismaista Ruotsi ei ole vielä aloittanut oman mobiilisovelluksensa kehittämistä.

6 Lausuntopalaute

Lausunto pyydettiin..

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ja annetut lausunnot ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM056:00/2020>.

7 Säännöskohtaiset perustelut

Esityksessä ehdotetaan tartuntatautilain väliaikaista muuttamista.

Esityksessä ehdotetaan väliaikaisesti lisättäväksi tartuntatautilakiin uusi 4 a luku.

⁴ Mobile applications to support contact tracing in the EU's fight against COVID-19 Common EU Toolbox for Member States

4 a luku. Koronavirustaudin tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostava altistuneiden tunnistusjärjestelmä

43 a §

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävät

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen uudesta tehtävästä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle annettaisiin uusi tehtävä koronavirustaudin tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostavan altistuneiden tunnistusjärjestelmän tarjoamisesta. Altistuneiden tunnistusjärjestelmän koostuisi mobiilisovelluksesta ja siihen liittyvästä taustajärjestelmästä, joista käytettäisiin yhdessä ilmaisua *altistuneiden tunnistusjärjestelmä*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävänä olisi altistuneiden tunnistusjärjestelmän tarjoaminen ja hyväksyminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tarjoaisi mobiilisovelluksen maksutta ja sen käyttäminen olisi vapaaehtoista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos olisi altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn osalta rekisterinpitäjä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävänä olisi huolehtia siitä, että altistuneiden tunnistusjärjestelmä olisi käytössä vain koronavirusepidemian ajan. Kun altistuneiden tunnistusjärjestelmän käyttö lopetetaan, huolehtii Terveyden ja hyvinvoinnin laitos henkilötietojen poistamisesta ja poistaa mobiilisovelluksen sovelluskaupoista. Rekisterinpitäjänä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos huolehtii rekisterinpitäjälle yleisessä tietosuojasetuksessa asetetuista vaatimuksista, kuten esimerkiksi rekisteröidyn oikeuksien toteuttamisesta ja rekisteröityjen asianmukaisesta informoinnista. Tärkeää on, että henkilö saa kattavan, ymmärrettävän ja helposti saatavilla oleva tiedon mobiilisovelluksen toiminnasta sekä siihen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota lasten ja muiden erityisryhmien informointiin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaisi altistuneiden tunnistusjärjestelmän ylläpidosta, toiminnasta ja tietoturvallisuuden hyväksymisestä ja voisi asettaa tarkempia vaatimuksia altistuneiden tunnistusjärjestelmän toiminnasta ja tietoturvasta.

43 b §

Kansaneläkelaitoksen tehtävät

Pykälässä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen tehtävistä. Kansaneläkelaitos vastaisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lukuun altistuneiden tunnistusjärjestelmän ylläpidosta. Kansaneläkelaitoksen voisi toteuttaa teknisen menetelmän, jolla altistumistiedot voitaisiin välittää kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikköön. Kansaneläkelaitos toimisi henkilötietojen käsittelijänä.

43 c §

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä tapahtuva henkilötietojen käsittely

Pykälässä säädettäisiin altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin henkilötietojen käyttötarkoituksesta. Ehdotetun säännöksen mukaan altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä voitaisiin käsitellä henkilötietoja koronavirusepidemian tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua varten siten kuin ehdotetussa luvussa säädetään. Henkilötietoja saisi käyttää ainoastaan ehdotetun luvun mukaisiin tarkoituksiin. Käyttötarkoitus rajattaisiin näin ollen ainoastaan säännöksessä mainittuun tarkoituksiin, eikä henkilötietoja saisi myöhemmin käyttää muihin tarkoituksiin. Altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla kerättyjä henkilötietoja ei siten voisi käyttää esimerkiksi kaupallisissa tai lainvalvonnallisissa tarkoituksissa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä käsiteltävistä henkilötiedoista. Momentin 1 kohdan mukaan altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä käsiteltäisiin tietoa käyttäjän pseudotunnisteista. Sovelluksen käyttöön ottaessaan käyttäjä ei antaisi sovellukselle suoria tunnistetietojaan, vaan jokaiselle käyttäjälle osoitettaisiin sattumanvarainen pseudotunniste. Pseudotunnisteet voisivat muuttua esimerkiksi tietyn ajan jälkeen.

Momentin 2 kohdassa säädettäisiin, että altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä käsiteltäisiin myös tietoja käyttäjän kontakteista. Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä käsiteltäisiin tietoja sellaisista käyttäjän kohtaamista toisten käyttäjien pseudotunnisteista, joiden avulla voitaisiin selvittää tartunnalle altistuneet käyttäjät. Kohdan mukaan kohtaamisista voitaisiin käsitellä niihin liittyviä tarpeellisia tietoja niiden kestosta, ajankohdasta ja signaalin voimakkuudesta. Näiden tietojen perusteella voitaisiin arvioida, onko altistuminen tapahtunut. Esimerkiksi altistumisen edellyttämää kestoa ei kuitenkaan määriteltäisi lain tasolla. Näin määritystä siitä, minkälaista kontaktia koronavirustautia aiheuttavan tartunnan saaminen edellyttää, voitaisiin tehdä kulloinkin käytössä olevan parhaan tietopohjan perusteella.

Momentin 3 kohdan mukaan altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä voitaisiin käsitellä tietoa tartunnastaan sovelluksen kautta ilmoittaneen käyttäjän pseudotunnisteesta. Koska tieto käytännössä paljastaisi henkilöllä todetun koronavirustartunnan, olisi kyse terveystiedosta, jota pidetään erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvana tietona. Näin ollen on tarpeen huolehtia, että lainsäädännössä on säädetty asianmukaisista suojatoimista siten kuin yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan i alakohdassa edellytetään. Suojatoimena toimisi se, että tiedon käsittely tapahtuisi rekisteröidyn oman vapaaehtoisen ilmoituksen pohjalta. Lisäksi suojatoimina voitaisiin pitää tässä esityksessä ehdotettua altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuuden erityistä arviointia sekä Valviralla ehdotettua sovelluksen tietoturvaa koskevaa valvontatehtävää.

Momentin 4 kohdan mukaan altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä voitaisiin käsitellä tietoa altistumisesta. Altistumistiedolla tarkoitetaan tartunnan saaneen kontaktille automaattisesti lähetettävää tietoa altistumisesta tartunnalle. Edellytyksenä tiedon lähettämiseksi on se, että tartunnan saanut henkilö on ilmoittanut vahvistetusta tartunnastaan sovelluksessa. Myös tietoa altistumisesta voidaan pitää terveyttä koskevana tietona. Sitä koskisivat yleisessä tietosuojasetuksessa tarkoitetuina suojatoimina edellä 3 kohdan mukaisten tietojen osalta kuvatut toimet.

Momentin 5 kohdan mukaisesti altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä voitaisiin käsitellä lisäksi käyttäjän yhteydenottopyynnön yhteydessä ilmoittamia tarpeellisia tietoja. Tällaisia tarpeellisia henkilötietoja olisivat henkilön nimi, puhelinnumero, kotikunta ja henkilön ilmoittamat oiretie-

dot. Tietojen antaminen ja ilmoittaminen olisi vapaaehtoista. Kohdassa tarkoitettut tiedot ovat terveystietoja, koska yhteydenotosta paljastuisi henkilön altistuminen koronavirustartunnalle ja mahdollisesti oireisiin liittyviä tietoja. Tietoja koskisivat edellä kuvatut, yleisessä tietosuojasetuksessa edellytetyt suojatoimet. Niiden lisäksi suojatoimena toimisi laissa potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 13 §:n 2 momentissa säädetty terveydenhuollossa työskentelevän henkilön salassapitovelvollisuus. Yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan i alakohdassa on suojatointien osalta mainittu nimenomaisesti salassapitovelvollisuus.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että ehdotetun 2 momentin 1, 2 ja 4 kohdassa luetellut tiedot voitaisiin tallettaa käyttäjän mobiililaitteeseen hajautetun altistuneiden tunnistusjärjestelmän ratkaisun mukaisesti. Ehdotetun 2 momentin 3 ja 5 kohdassa luetellut tiedot voitaisiin kuitenkin tallettaa taustajärjestelmään. Tämä olisi välttämätöntä altistuneiden tunnistusjärjestelmän toiminta-ajatuksen kannalta. Näiden tietojen tulisi tallentua taustajärjestelmään, jotta muiden käyttäjien sovellukset voivat tarkistaa, onko tartunnalle altistavaa kontaktia tapahtunut. Momentissa säädettäisiin nimenomaisesti, että 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja voitaisiin käyttää tartunnalle altistuneiden kontaktien kartoittamiseksi ja 5 kohdassa tarkoitettuja luovutettavaksi kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikölle siten kuin ehdotetussa 43 e §:ssä säädettäisiin. Taustajärjestelmään tallennettavia henkilötietoja ei siten voisi käyttää muihin tarkoituksiin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin henkilötietojen säilytysajasta. Ehdotetun 2 momentin 1-5 kohdassa tarkoitettut tiedot olisi ehdotetun säännöksen mukaisesti poistettava 14 vuorokauden kuluttua niiden tallentumisesta. Tiedot olisi kuitenkin joka tapauksessa poistettava viimeistään silloin, kun altistuneiden tunnistusjärjestelmä poistetaan tämän lain 43 a §:n 2 momentin mukaisesti käytöstä. Ehdotetun 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen tietojen tarkemmasta käsittelystä ja poistamisesta kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikön väliaikaisista rekistereistä säädettäisiin tarkemmin ehdotetussa 43 e §:ssä.

43 d §

Suhde 22 §:ssä säädettyyn ilmoitusvelvollisuuteen

Pykälässä säädettäisiin, että mobiilisovelluksen käyttäjällä ei olisi tartuntatautilain 22 §:n mukaista velvollisuutta ilmoittaa altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla kerätyjä tietoja. Ehdotettavan säännöksen tarkoituksena on selkiyttää lain 22 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden ja mobiilisovelluksen käytön vapaaehtoisuuden välinen suhde. Tartuntatautilain 22 §:ssä säädetty velvollisuus sairastuneen ja sairastuneeksi epäillyn henkilön ilmoitusvelvollisuudesta asiaa selvittävälle lääkärille tartuntataudin leviämisen estämiseksi ei koskisi altistuneiden tunnistusjärjestelmän kautta saatuja tietoja. Näiden tietojen ilmoittaminen, kuten mobiilisovelluksen käyttö muutoinkin, olisi vapaaehtoista ja perustuisi mobiilisovelluksen käyttäjän omaan päätökseen käyttää sovellusta ja toimittaa siitä saamansa altistumistiedot niin halutessaan kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikköön.

43 e §

Altistuneiden tunnistusjärjestelmästä saadun altistumistiedon käsitteleminen

Pykälässä säädettäisiin altistuneiden tunnistusjärjestelmästä saadun ja käyttäjän oma-aloitteisesti ilmoittaman altistumistiedon käsittelystä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen oikeudesta salassapitosääntösten estämättä luovuttaa kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksilölle sellaiset 43 c §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuun yhteydenottopyyntöön sisältyvät tiedot, jotka ovat tarpeellisia niille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi koronavirusepidemian yhteydessä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin näiden tietojen tallettamisoikeudesta. Sen mukaisesti henkilön yhteydenottopyynnöstä ilmenevät tiedot mahdollisesta altistumisesta voitaisiin tallettaa kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikön perustamaan väliaikaiseen rekisteriin yhteydenottoa varten. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että tiedot olisi poistettava tällaisesta rekisteristä viivytyksettä sen jälkeen, kun se ei ole enää välttämätön tähän tarkoitukseen. Lähelläkohtaisesti tiedon säilyttäminen rekisterissä ei olisi enää tarpeen siinä vaiheessa, kun kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikkö on yhteydenottopyynnön perusteella ollut yhteydessä altistuneeseen henkilöön.

43 f §

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän toteutuksen ohjaus

Tartuntatautilain 7 §:n mukaan tartuntatautien torjunnan yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Ministeriö vastaa valtakunnallisesta terveydenhuollon häiriötilanteisiin tai niiden uhkaan varautumisesta ja näiden tilanteiden johtamisesta. Pykälässä säädettäisiin altistuneiden tunnistusjärjestelmän toteutuksen ohjauksesta. Sen mukaan sosiaali- ja terveysministeriö ohjaisi ja seuraisi Kansaneläkelaitokselle tässä luvussa säädettyjen tehtävien toteuttamista.

43 g §

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuuden arvioiminen

Laissa viranomaisten tietojärjestelmien ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden arvioinnista (1406/2011) säädetään Viestintäviraston (nykyisin Liikenne- ja viestintävirasto) tehtäväksi arvioida viranomaisen pyynnöstä viranomaisen tietojärjestelmiä ja tietoliikennejärjestelyjä. Virasto voi myös pyydettäessä antaa todistuksen tietoturvallisuutta koskevat vaatimukset täyttävästä järjestelmästä. Liikenne- ja viestintäviraston Kyberturvallisuuskeskus voisi oheisen lain nojalla arvioida viranomaisen tilaamaan mobiiliratkaisun tietoturvaa. Tietoturvallisuuden arvioimisessa Kyberturvallisuuskeskus voisi hyödyntää tarkempia Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen altistuneiden tunnistusjärjestelmälle asettamia tietoturvavaatimuksia sekä arviointityössä yleisesti käytettyjä tietoturvavaatimuksia. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos voisi hyödyntää tietoturvasta tehtyä arviota altistuneiden tunnistusjärjestelmän ja sen tietoturvallisuuden hyväksymisessä. Tietoturvallisuuden arvioimisesta säätäminen ei vaikuttaisi rekisterinpitäjän yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiseen velvollisuuteen toteuttaa asianmukaiset tietoturvatoimenpiteet. Tietoturvallisuuden arvioiminen toimisi tietosuoja-asetuksen mukaisena ylimääräisenä suojatoimena.

43 h §

Valvonta

Pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveystietojen lupa- ja valvontaviraston (Valvira) valvontatehtävistä, joka koskee altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturva. Valviran tehtävänä olisi valvoa altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturva. Valvirassa on kokemusta ja osaamista sosiaali- ja terveystietojen tietojärjestelmien valvonnasta.

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyä valvoo tietosuojavaltuutettu. Tietosuojalain 8 §:n mukaisesti yleisessä tietosuojasetuksessa tarkoitettuna kansallisena valvontaviranomaisena toimii Suomessa tietosuojavaltuutettu. Yleisessä tietosuojasetuksessa säädetään valvontaviranomaisen tehtävistä ja valtuuksista, eikä Valviran valvontatehtävä rajoittaisi tietosuojavaltuutetun valvontatehtäviä.

8 Voimaantulo

Tämä laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 10.8.2020. Laki on voimassa 31.3.2021 asti.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyhteistyö

Esityksen tavoitteena on tehostaa tartuntatautilain mukaista tartuntojen jäljitystä koronavirustartuntaketjujen jäljittämiseksi ja katkaisemiseksi. Tarkoituksena on, että epidemian etenemistä voitaisiin hallita tavanomaisen lainsäädännön antamien toimivaltuuksien puitteissa, eikä tulisi tarvetta ottaa käyttöön valmiuslain mukaisia, perusoikeuksiin syvemmin puuttuvia rajoitustoimia. Epidemian tehokas hallinta on välttämätöntä ihmisten elämän, terveyden ja huolenpidon suojelemiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän ylikuormitustilanteiden estämiseksi. Perustuslakivaliokunnan mukaan terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen pandemian aikana on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erittäin painava peruste, jolla on yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentin julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaisen oikeus elämään sekä turvata myös pandemian oloissa jokaiselle riittävät terveyspalvelut sekä edistää väestön terveyttä (perustuslain 19 §:n 3 momentti) ja joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia (PeVM 2/2020 vp).

Lakiehdotus on merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan kannalta. EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan. Artiklan mukaan henkilötietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. EU:n tuomioistuimen antamat tuomiot määrittävät näiltä osin yksityiselämän ja henkilötietojen suojan keskeistä sisältöä. Samoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen yksityiselämän suoja koskevan 8 artiklan on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä katsottu kattavan myös henkilötietojen suojan.

Perustuslakivaliokunnan mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä. Perustuslakivaliokunnan mielestä henkilötietojen suoja tulee jatkossa turvata ensisijaisesti yleisen tietosuoja-asetuksen ja säädettävän kansallisen yleislainsäädännön nojalla (PeVL 14/2018 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunta katsoo myös, että sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen säätäminen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös yleisen tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta (PeVL 14/2018 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt henkilötietojen käsittelyä koskevassa valtiosääntöisessä arvioissa merkityksellisenä myös käsittelyn tarkoitusta yksilöön kohdistuvan julkisen vallan käytön mahdollistajana (PeVL 14/2018 vp, s. 6 ja PeVL 1/2018 vp, s. 6). Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta. Toimivaltasääntely on valiokunnan käsityksen mukaan yleensä merkityksellistä myös perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien näkökulmasta (PeVL 51/2006 vp, s. 2/I).

Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että sen valtiosääntöisiin tehtäviin ei kuulu kansallisen täytäntöönpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta (ks. esim. PeVL 31/2017 vp, s. 4). Perustuslakivaliokunta on kuitenkin esittänyt huomioita unionin lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön suhteesta. Valiokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4). Kansallisen liikkumavaran käytöstä tehdään tarkemmin selkoa edellä jaksossa ”Yleinen tietosuoja-asetus ja sen sääntelyliikkumavara”. Kuten mainitussa jaksossa on todettu, liikkumavara ehdotetulle sääntelylle voidaan johtaa yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdasta ja 9 artiklan 2 kohdan i alakohdasta, jonka mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä voidaan säätää, kun se on tarpeen kansanterveyteen liittyvän yleisen edun vuoksi, kuten vakavilta rajatylittäviltä terveysuhkilta suojautumiseksi, ja kun samalla säädetään asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojaamiseksi.

Perustuslakivaliokunnan mukaan henkilötietojen suojan valtiosääntöisessä arvioissa painopiste on henkilötietojen suojan ja käsittelyä määrittävien säännösten sisällöllisessä arvioinnissa. Perustuslakivaliokunnan mukaan yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei ole etusijaa muihin perusoikeuksiin

nähdessä (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 8). Arvioinnissa on kyse kahden tai useamman perusoikeussäännöksen yhteensovittamisesta ja punninnasta (ks. esim. PeVL 54/2014 vp, s. 2/II, PeVL 10/2014 vp, s. 4/II).

Ehdotuksen mukaisella mobiilisovelluksella tallennettaisiin muiden lähistöllä olevien käyttäjien pseudotunnisteita. Pseudotunnisteesta itsessään ei ilmenisi käyttäjän henkilöllisyys, eikä tunnistetta pääsääntöisesti voisi yhdistää henkilöön ilman kohtuuttomia toimenpiteitä. Koska yksittäisissä poikkeustilanteissa pseudotunniste voi olla yhdistettävissä henkilöön, on niitä pidettävä henkilötietoina. Asian valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin kannalta olennaista kuitenkin on, että pseudonymisiin tunnistuksiin perustuvaan ratkaisuun liittyy merkittävästi pienempiä perusoikeusriskejä kuin sellaiseen ratkaisuun, jossa henkilö on tunnistettavissa suoraan.

Kerättäviä tietoja säilytettäisiin lähtökohtaisesti käyttäjän matkapuhelimessa. Säilytys kestäisi enintään 14 vuorokautta, joka tämänhetkisen epidemiologisen tiedon mukaan on koronavirustaudin enimmäisitämisaika. Koronavirustartunnan saanut henkilö voisi vapaaehtoisesti antaa sovellukselle luvan siirtää terveysviranomaisen palvelimelle tiedon käytössään olevasta pseudotunnisteesta, jolloin sovelluksen asentaneet, tartunnan saaneen läheisyydessä oleskelleet henkilöt voisivat saada ilmoituksen mahdollisesta altistumisesta koronavirustartunnalle. Tartunnan saanut henkilö ei olisi suoraan tunnistettavissa ilmoituksesta. Altistumisilmoituksen saanut käyttäjä voisi niin halutessaan lähettää terveydenhuoltoviranomaiselle yhteydenottopyynnön, joka tallentuisi kunnan tai sairaanhoitopiiriin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikön perustamaan väliaikaiseen rekisteriin. Koska näistä viranomaiselle lähetetyistä tiedoista on pääteltävissä, että henkilö on saanut tartunnan tai altistunut virukselle, ovat tiedot yleisessä tietosuojasetuksessa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia terveystietoja, joita voidaan pitää perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä tarkoitettuina arkaluonteisina henkilötietoina, vaikka näidenkin tietojen yhdistettävyys henkilöön on heikko. Lakiehdotuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluviin terveystietoihin.

Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan terveydenhuoltolain mukaisia potilastietorekistereitä korostanut, että potilastietorekisterin kaltaisen arkaluonteisia tietoja sisältävän rekisterin ollessa kyseessä on erityisen tärkeää varmistua siitä, että väärinkäytön estävät tietoturvajärjestelyt ovat toimivia ja käytettävissä heti, kun järjestelmä otetaan käyttöön (PeVL 41/2010 vp, s. 3/II). Laajaan arkaluonteisia tietoja sisältävään tietokantaan kohdistuvasta tietomurrosta, tietovuodosta tai väärinkäytöstä voi seurata hyvin merkittävä perusoikeusloukkaus (PeVL 15/2018 vp).

Esityksessä tarkoitettujen järjestelmien henkilötietojen käsittely on suunniteltu yleisen tietosuojasetuksen 25 artiklassa tarkoitettuja sisäänrakennettujen ja oletusarvoisen tietosuojan periaatteita noudattaen muun muassa siten, että tiedot on pseudonymisoitu ja niiden käsittely ja siirtäminen on minimoitu. Lakiehdotus sisältää velvoittavan säännöksen, jonka mukaan mobiilisovelluksen tietoturvallisuus olisi ennen sen käyttöönottoa arvioitava viranomaisten tietojärjestelmistä ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden arvioinnista annetun lain mukaisesti ja lisäksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävänä olisi valvoa sitä, että mobiilisovellus täyttää tietoturvaa koskevat vaatimukset.

Ehdotuksen mukaan laki olisi voimassa määräaikaikaisesti. Mobiilisovellus ja siihen liittyvä taustajärjestelmä olisivat käytössä vain käynnissä olevan koronavirusepidemian ajan ja tallennetut tiedot tulisi poistaa viivytyksettä, kun järjestelmän käytöstä luovutaan.

Edellä kuvatuilla perusoikeusrajoituksilla voidaan katsoa olevan hyväksyttävä, vahvasti perustuslain 7 §:n 1 momenttiin ja 19 §:n 3 momenttiin kiinnittyvä tavoite. Lisäksi kun otetaan huomioon tietojen käsittelyn lähtökohtana oleva pseudonymisointi, henkilötietojen käsittelyn minimointi, tietojen lyhyt säilytysaika, tietojen luovutuksen perustuminen suostumukseen, tietoturvan varmistamiseksi tehdyt järjestelyt ja ehdotetun lain määräaikaisuus, ehdotettuja rajoituksia voidaan pitää perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuusvaatimuksen mukaisina.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yleistä yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjintäkieltö, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä lueteltujen erotteluperusteiden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tällainen muu syy voi olla esimerkiksi asuinpaikka (ks. HE 309/1993 vp, s. 42—44; ks. esim. PeVL 15/2018 vp, s. 6—7, PeVL 26/2017 vp, s. 36—41 ja 44—45 ja PeVL 67/2014 vp, s. 3). Perustuslain 6 §:n ja 19 §:n 3 momentin kokonaisuus edellyttää, että julkisen vallan on turvattava lailla yhdenvertaisella tavalla jokaiselle oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Palvelujen riittävyyden arvioimisessa lähtökohtana on sellainen palvelujen taso, joka luo "jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä" (ks. HE 309/1993 vp, s. 71/II). Viittaus jokaiseen terveyspalveluihin oikeutettuna edellyttää "viime kädessä yksilökohtaista arviointia palvelujen riittävyydestä" (PeVL 15/2018 vp, s. 6; PeVL 30/2013 vp, s. 3/I).

Esityksessä tarkoitettu mobiilisovellus olisi kenen tahansa asennettavissa vapaaehtoisesti. Mobiilisovelluksella henkilö voisi saada tietoa mahdollisesta altistumisestaan sekä toimintaohjeita. Vastaavaa ohjeistusta on kuitenkin saatavilla muillakin tavoilla. Mobiilisovelluksen käyttäminen ei vaikuttaisi henkilön oikeuteen tulla testatuksi koronavirustartunnan varalta tai saada hoitoa sairauteen.

Kuten muualla esityksessä on kuvattu, kansalaisilla on mobiililaitteita hyvin laajasti käytössään. Osalla väestöstä ei ole kuitenkaan käytössä älypuhelin, ja merkittävästi vähemmän älypuhelimia on yleensä lapsilla, ikäihmisillä ja vammaisilla henkilöillä. Sovelluksen asentaisi todennäköisesti se osa väestöstä, jolla on myös paljon ihmiskontakteja esimerkiksi työssäkäynnin vuoksi ja joiden käytössä sovellus on erityisen hyödyllinen. Sovelluksen välittömät yksilötason hyödyt koituisivat vain sovelluksen käyttöön ottaneille henkilöille. Sovelluksen käyttämisen voidaan kuitenkin arvioida välillisesti hyödyttävän myös niitä, jotka eivät ota sovellusta käyttöön. Sovelluksen tarjoamiselle ei ole olemassa yhdenvertaisuuden paremmin turvaavaa vaihtoehtoista tapaa seurata koronavirukselle altistumista.

Edelleen voidaan kiinnittää huomiota siihen, että nykytiedon mukaan lapsilla koronavirustauti on lähes poikkeuksetta lievä ja lapset tartuttavat virusta eteenpäin vähemmän kuin aikuiset, joten lasten tarve sovelluksen käytölle on vähäisempi. Sosiaalihuollon palveluissa on tehty ikäihmisten ja vammaisten osalta erityisiä suojaamistoimia. Lisäksi yli 70-vuotiaita on ohjeistettu erityisesti välttämään ihmiskontakteja. Sovelluksen tarjoaminen ei siten vaaranna jokaisen oikeutta saada perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisia riittäviä terveyspalveluja oman tarpeensa mukaisesti.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki Tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään tartuntatautilakiin (1227/2016) väliaikaisesti uusi 4 a luku

4 a luku. Koronavirustaudin tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua tehostava altistuneiden tunnistusjärjestelmä

43 a §

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävät

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tarjoaa ja hyväksyy käyttäjälle maksuttoman ja vapaaehtoisen koronavirustaudin altistuneiden tunnistusjärjestelmän, joka koostuu mobiilisovelluksesta ja siihen liittyvästä taustajärjestelmästä (*altistuneiden tunnistusjärjestelmä*). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toimii altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn osalta rekisterinpitäjänä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on huolehdittava, että altistuneiden tunnistusjärjestelmä on käytössä vain käynnissä olevan koronavirusepidemian ajan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ylläpitää altistuneiden tunnistusjärjestelmää ja vastaa sen toiminnasta sekä tietoturvallisuuden hyväksymisestä ja voi asettaa altistuneiden tunnistusjärjestelmälle tarkempia toiminnallisia, teknisiä ja tietoturva vaatimuksia.

43 b §

Kansaneläkelaitoksen tehtävät

Kansaneläkelaitos vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lukuun altistuneiden tunnistusjärjestelmän ylläpidosta. Kansaneläkelaitos voi toteuttaa teknisen menetelmän, jolla altistumistiedot voidaan välittää kunnan tai sairaanhoitopiirin terveydenhuollon toimintayksikköön.

43 c § Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä tapahtuva henkilötietojen käsittely

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä voidaan käsitellä henkilötietoja koronavirustaudin tartuntaketjujen jäljittämistä ja katkaisua varten tässä luvussa säädetyllä tavalla. Tietoja saa käyttää ainoastaan tämän luvun mukaisiin tarkoituksiin.

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän yhteydessä käsitellään seuraavia henkilötietoja:

- 1) käyttäjän pseudotunnisteet,
- 2) käyttäjän kohtaamat pseudotunnisteet (*kontaktit*) ja näihin kohtaamisiin liittyvät tarpeelliset tiedot niiden kestoista, ajankohdasta ja signaalin voimakkuudesta,
- 3) tartunnastaan ilmoittaneen käyttäjän pseudotunnisteet,

- 4) tieto altistumisesta (kontaktin saama tieto),
- 5) käyttäjän yhteydenottopyynnön yhteydessä ilmoittamat tarpeelliset tiedot (nimi, puhelinnumero, kotikunta ja oiretiedot).

Edellä 2 momentin 1, 2 ja 4 kohdassa luetellut tiedot voidaan tallettaa käyttäjän mobiililaitteeseen. Taustajärjestelmään voidaan tallettaa edellä 2 momentin 3 kohdassa luetellut tiedot tartunnalle altistuneiden kontaktien kartoittamiseksi ja 5 kohdassa luetellut tiedot luovutettavaksi kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikölle siten kuin 43 e §:ssä säädetään.

Edellä 2 momentin 1-5 kohdassa tarkoitettut tiedot on poistettava 14 vuorokauden kuluttua niiden tallentumisesta. Tiedot on kuitenkin poistettava viimeistään, kun altistuneiden tunnistusjärjestelmä poistetaan tämän lain 43 a §:n 2 momentin mukaisesti käytöstä.

43 d §

Suhde 22 §:ssä säädettyyn ilmoitusvelvollisuuteen

Tämän lain 22 §:ssä säädetty ilmoitusvelvollisuus ei koske altistuneiden tunnistusjärjestelmän avulla kerättyjä tietoja.

43 e §

Altistuneiden tunnistusjärjestelmästä saadun altistumistiedon käsitteleminen

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksella on salassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikölle sellaiset 43 c §:n 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettuun yhteydenottopyyntöön sisältyvät tiedot, jotka ovat tarpeellisia niille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi koronavirusepidemian yhteydessä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu yhteydenottopyynnöstä ilmenevät tiedot mahdollisesta altistumisesta voidaan tallettaa kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollon toimintayksikön perustamaan väliaikaiseen rekisteriin yhteydenottoa varten. Tieto on poistettava rekisteristä viivytyksettä, kun se ei ole enää välttämätön tähän tarkoitukseen.

43 f §

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän toteutuksen ohjaus

Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa ja seuraa Kansaneläkelaitokselle tässä luvussa säädettyjen tehtävien toteutumista.

43 g §

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuuden arvioiminen

Altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturvallisuus on ennen sen käyttöönottoa arvioitava viranomaisten tietojärjestelmistä ja tietoliikennejärjestelyjen tietoturvallisuuden arvioinnista annetun lain (1406/2011) mukaisesti. Tietoturvallisuuden arvioinnista vastaa Liikenne- ja viestintävirasto.

43 h §

Valvonta

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävänä on valvoa altistuneiden tunnistusjärjestelmän tietoturva.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2020 ja on voimassa päivään kuuta 2020.
